

POHJOIS-KARJALAN YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLLON VALVONTASUUNNITELMA VUOSILLE 2025–2028

*Heinävesi, Ilomantsi, Joensuu, Juuka, Kitee, Kontiolahti, Lieksa, Liperi,
Nurmes, Outokumpu, Polvijärvi, Rääkkylä, Tohmajärvi*

LYHENTEET

AJO	Aluehallintoviraston toteuttama valvontayksikköön kohdentuva arviointi- ja ohjauskäynti
AVI	Aluehallintovirasto
EU	Euroopan unioni
EY	Euroopan yhteisö
HACCP	Hazard Analysis and Critical Control Points = vaarojen arviointi ja kriittiset hallintapisteet. Elintarvikealan standardi turvalliseen elintarvikkeiden käsittelyyn
htv	Henkilötyövuosi = 220 henkilötyöpäivää
htpv	Henkilötyöpäivä = 7,25 - 7,65 tuntia
Ilppa	Ympäristöterveydenhuollon sähköinen ilmoituspalvelu
Komissio	Euroopan yhteisön komissio
Kunnaneläinlääkäri	Valvontayksikössä virassa oleva kunnan- tai kaupungineläinlääkäri
LVV	Lupa- ja valvontavirasto
MMM	Maa- ja metsätalousministeriö
Oiva	Elintarvikevalvontatietojen julkistamisjärjestelmä
ovv	Omavalvonnan valvonta
STM	Sosiaali- ja terveysministeriö
Valvira	Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto
VASU	Elintarvikeketjun monivuotinen kansallinen valvontasuunnitelma
VATI	Ympäristöterveydenhuollon toiminnanohjaus- ja tiedonhallintajärjestelmä
vov	Viranomaisvalvonta
VYHA	Ympäristöterveydenhuollon valvontayksikkötietojen hallintajärjestelmä

Ympäristöterveydenhuollon valvontayksikkö

Ympäristöterveydenhuollon viranhaltijoista koostuva hallinnollinen yksikkö, joka hoitaa ympäristöterveydenhuollon viranomaistehtäviä kunnassa tai usean kunnan yhteistoiminta-alueella. Pohjois-Karjalan ympäristöterveydenhuollon valvontayksikkö on yksi Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen toimialueista.

Sisällysluettelo

1	Johdanto	6
2	Taustaa	8
3	Valvonnan järjestäminen.....	10
4	Voimavarat	10
5	Henkilöstön osaamisen varmistaminen ja perehdytys	12
6	Valvontakohderekisteri ja tietojärjestelmät	14
6.1	Ympäristöterveydenhuollon keskitetty toiminnanohjaus ja tiedonhallintajärjestelmä – VATI	14
6.2	Ympäristöterveydenhuollon valvontayksikkötietojen hallintajärjestelmä – VYHA.....	14
6.3	Laatunet-järjestelmä.....	15
6.4	Ympäristöterveydenhuollon muut tietojärjestelmät	15
7	Ilmoitusten ja hakemusten käsittely sekä asiakasyhteydenotot.....	17
8	Valvontakohteiden riskinarviointi, tarkastustiheys ja tarkastukseen käytettävä aika.....	17
9	Häiriötilanteisiin varautuminen	18
10	Tarkastussuunnitelma vuosina 2025–2028.....	19
11	Hyväksytyt laboratoriot.....	20
12	Valvonnasta perittävät maksut.....	20
13	Viestintä.....	21
14	Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi.....	22
15	Raportointi.....	23
16	Valvontasuunnitelman päivittäminen.....	23
17	Elintarvikevalvontasuunnitelma	24
17.1	Tarkastusten sisällön määrittely.....	24
17.2	Suunnitelmallinen valvonta	25
17.2.1	Valvonnan tavoitteet ja painopisteet	25
17.2.2	Vuosittain tehtävä suunnitelmallinen valvonta	26
17.2.3	Ruokaviraston valvontasuunnitelmaan (VASU) sisältyvä valvonta	26

17.2.4	Näytteenotto ja näytteiden tutkiminen	26
17.3	Muu valvonta.....	27
17.3.1	Häiriötilanteet, asiakasvalitukset ja takaisinvedot.....	27
17.3.2	Hallinnolliset pakkokeinot (Elintarvikelaki (297/2021) luku 9)	28
17.3.3	Suunnitelmallisen valvonnan ulkopuolelle jäävät valvontakohteet	28
17.3.4	Elintarvikevalvontaan liittyvä muu työ	28
18	Terveysturvallisuuden valvontasuunnitelma	28
18.1	Tarkastusten sisällön määrittely.....	28
18.2	Suunnitelmallinen valvonta	29
18.2.1	Valvonnan tavoitteet ja painopisteet	29
18.2.2	Valvontakohteiden hyväksymis- ja ilmoitusmenettely, valvontakohtetietojen päivittäminen ja riskinarviointi	30
18.2.3	Vuosittain tehtävä suunnitelmallinen valvonta	31
18.2.4	Näytteenotto ja näytteiden tutkiminen.....	31
18.3	Muu valvonta.....	31
18.3.1	Häiriötilanteiden ja asiakasvalitusten käsittely.....	31
18.3.2	Asumisterveysasioiden käsittely	32
18.3.3	Kansainväliset laivatarkastukset	32
19	Tupakkalain valvontasuunnitelma	32
19.1	Tarkastusten sisällön määrittely.....	32
19.1.1	Tarkastusten tavoitteet.....	32
19.1.2	Tarkastusten sisällön yleinen määrittely.....	33
19.2	Suunnitelmallinen valvonta	33
19.2.1	Savuttomat nikotiinituotteet	33
19.2.2	Laittoman kaupan ehkäisy ja jäljitettävyyys	33
19.2.3	Etämyynti	34
19.2.4	Markkinointi.....	34
19.2.5	Ehkäisevä päihdetyö	34
19.3	Muu valvonta.....	35
19.3.1	Yllättävät valvontatapaukset	35
19.3.2	Lupahakemusten ja ilmoitusten käsittely ja neuvonta	35
19.3.3	Kunnan toimesta tapahtuva näytteenotto ja tutkiminen	35
19.3.4	Asuntoyhteisöjen tupakointikieltohakemukset	35
19.3.5	Opasteet ja yleisten tupakointikieltojen valvonta	35
20	Lääkelain valvontasuunnitelma	36
20.1	Suunnitelmallinen valvonta	36
20.2	Muu valvonta.....	36

20.2.1	Yllättävät valvontatapaukset	36
20.2.2	Lupakäsittelyt ja neuvonta.....	36
20.2.3	Kunnan toimesta tapahtuva näytteenotto ja tutkiminen	36
21	Kunnallinen suunnitelma eläinlääkäripalveluista sekä eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnasta...37	
21.1	Painopisteet.....	37
21.2	Valvonnan toimeenpano.....	37
21.2.1	Eläinten terveyden valvonta	38
21.2.2	Eläintautivalmius.....	38
21.2.3	Eläintautiepäilyt ja -tapaukset ja eläintautien ilmoittaminen.....	38
21.2.4	Pakollinen ja vapaaehtoinen terveysvalvonta	39
21.2.5	Muu eläintautivalvonta.....	40
21.3	Eläinten tunnistaminen ja rekisteröinti	41
21.4	Eläinten lääkitsemisen valvonta	42
21.5	Sisämarkkinakauppa, vienti ja tuonti	42
21.5.1	Sisämarkkinakauppa	42
21.5.2	Vienti EU:n ulkopuolisiin maihin	43
21.5.3	Tuonti EU:n ulkopuolelta ja eläinlääkinnällinen rajatarkastus.....	44
21.6	Eläinten hyvinvoinnin valvonta	45
21.6.1	Epäilyyn perustuva eläinten hyvinvointitarkastus	46
21.6.2	Luvan- ja ilmoituksenvaraiseen toimintaan ilman epäilyä kohdistuva tarkastus.....	46
21.6.3	Eläinkuljetukset.....	47
21.7	Eläimistä saatavat sivutuotteet	47
21.7.1	Sivutuotelaitosten valvonta	47
21.7.2	Sivutuotteita käyttävät toimijat.....	48
21.7.3	Sivutuotteiden hautaaminen	49
21.8	Täydentävien ehtojen valvonta	50
21.9	Vierasainevalvonnan näytteiden otto	50
21.10	Muut eläintautivalvonnan näytteet	50
21.11	Eläinlääkäripalvelujen järjestäminen.....	50
21.11.1	Peruseläinlääkäripalvelu	50
21.11.2	Peruseläinlääkäripalvelun sisältö	52
21.11.3	Tuotantoeläinten terveydenhuolto	53
21.11.4	Yksityinen palveluntarjonta	54
21.11.5	Kiireellinen eläinlääkäriapu	54
21.11.6	Saatavuus- ja laatuavoitteet	55
21.11.7	Vastaanottojen tilat ja varustelu.....	56
21.11.8	Perustason ylittävät palvelut	57

21.12 Potilaskontaktit	57
22 YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLLON LÄHITULEVAISUUDEN NÄKYMÄT	57

LIITTEET

Liite 1. Valvontakohteet, riskinarviointiin perustuva tarkastusmäärä ja resurssitarkastelu 2026

Liite 2. Suunnitelmallisen valvonnan tavoitteet ja painopisteet 2025–2028

Liite 3. Vuosittaiset viranomaisnäytteet 2026

Liite 4. Eläinlääkintähuollon resurssitarkastelu 2026

1 Johdanto

Ympäristöterveydenhuollon lainsäädännön tavoitteena on edistää ja valvoa elinympäristön ja yksilön terveyttä ja turvallisuutta sekä eläinten terveyttä ja hyvinvointia. Ympäristöterveydenhuollon valvonta on suunnitelmallista ja säännöllistä. Valvonta perustuu jatkuvaan riskien arviointiin. Valvontaa tehdään olemassa olevin voimavaroin ja se on oikein kohdennettua, tehokasta sekä eri toimijoita tasapuolisesti ja oikeudenmukaisesti kohtelevaa.

Suunnitelmakauden 2025–2028 valtakunnallisena teemana on vaikuttava valvonta ja ydintehtävät. Vaikuttavan valvonnan ja ydintehtävien teemaa edistetään toteuttamalla tietoperusteista valvontaa, ylläpitämällä ja kehittämällä osaamista sekä varautumalla häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin.

Tallennettuun tietoon perustuva viranomaistoiminta on keskeistä valvonnan vaikuttavuuden kannalta. Valvontaviranomaisen tehtävänä on huolehtia valvonnan tietopohjan luotettavuudesta ja Vati-tietojärjestelmään kirjattujen valvontatietojen oikeellisuudesta. Henkilötietojen käsittelyssä on huomioitava, että tiedot ovat täsmällisiä ja päivitettyjä. Vatin osalta rekisterinpitäjänä kunta vastaa tämän periaatteen noudattamisesta. Tarvittaessa vaatimusten noudattaminen on pystyttävä myös osoittamaan.

Valvontatietoja hyödynnetään valvontayksikön toiminnassa, toiminnan seuraamisessa ja sen jatkuvassa parantamisessa. Valvontatietojen perusteella valvontaa toteutetaan ja painotetaan riskiperusteisesti siten, että se on mahdollisimman vaikuttavaa.

Valvontasuunnitelman keskeinen tarkoitus on toteuttaa ympäristöterveydenhuollon säännöllisen valvonnan tehtävät niin, että valvonta on laadukasta, riskiperusteista, terveyshaittoja ja vaaroja ehkäisevää sekä kuluttajaa taloudellisilta tappioilta suojaavaa. Valvontasuunnitelmalla varmistetaan valvonnan kattavuus eri ympäristöterveydenhuollon toimialoilla.

Valvonnalla varmistetaan ympäristöterveydenhuollon lakien noudattaminen toiminnanharjoittajia ja kuluttajia neuvomalla, ohjaamalla ja kouluttamalla, tekemällä tarkastuksia, ottamalla näytteitä, antamalla lausuntoja ja varautumalla häiriötilanteisiin. Jälkivalvonnalla varmistetaan, että toimija poistaa epäkohdat. Tarvittaessa ryhdytään hallinnollisiin pakkokeinoihin epäkohtien korjaamiseksi. Toimijalle varataan tilaisuus tulla kuulluksi hallintolaissa esitetyllä tavalla. Valvontatoimien on oltava hyvän hallinnon mukaisia suhteessa epäkohtiin, eikä tuotteiden tai palveluiden tarjoamista tule rajoittaa enempää kuin on tarpeen.

Ympäristöterveydenhuollon tehtäväkenttä on erittäin laaja, vaativa ja moniulotteinen. Varsinaisen valvontatyön ohella viranhaltijoiden työhön kuuluvat monet lupa-, ilmoitus-, raportointi-, suunnittelu-, kehittämis- ja lausunnonantotehtävät sekä valitusasioiden käsittely. Tehtäväkentän hoitaminen edellyttää monentyyppistä osaamista sekä osaamisen jatkuvaa yllä pitoa ja kehittämistä. Viranhaltijat käyttävät valvonnassaan lakiin perustuvaa julkista valtaa, joten heillä on oltava lainsäädännön soveltamiseen, viranomaisten tehtäviin ja hallinnollisiin prosesseihin liittyviä tietoja ja taitoja. Jokapäiväinen viranomaistyö vaatii lisäksi ammatillisten ydintehtävien asiantuntemusta ja hyviä vuorovaikutustaitoja.

Ympäristöterveydenhuollon tehtävät edellyttävät jatkuvaa vuoropuhelua ja yhteistyötä eri viranomaisten ja toimijoiden kanssa. Työtä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi tehdään päivittäin yhteistyössä maakunnan toimijoiden kanssa. Ympäristöterveydenhuolto osallistuu Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen yhteistyöryhmiin. Viranomaisyhteistyön merkitys korostuu häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Ympäristöterveydenhuollossa panostetaan häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin varautumiseen. Häiriötilanteiden ja poikkeusolojen suunnitelmaa päivitetään jatkuvasti ja se käsitellään vuosittain ympäristöterveydenhuollon jaostossa. Valmiuskoulutuksiin ja -harjoituksiin osallistutaan aktiivisesti. Ympäristöterveydenhuollolla on edustus alueellisessa valmiussuunnittelun valmiusfoorumi -yhteistyöryhmässä, valmiusfoorumille asioita valmistelavassa valmiussihteeristössä ja paikallisissa valmiusryhmissä. Jokaiseen valvonta-alueen kuntaan toimitetaan tieto ympäristöterveydenhuollon edustajasta, jonka kunta voi halutessaan nimetä johtoryhmäänsä. Samat henkilöt toimivat myös muissa häiriötilanteiden ja poikkeusolojen asioissa yhteyshenkilöinä kuntien suuntaan. Kuntiin on nimetty epidemiaselvitystyöryhmät, jotka kokoontuvat säännöllisesti vähintään kerran vuodessa.

Ympäristöterveydenhuollon erityislainsäädännöt edellyttävät laatimaan säännöllistä valvontaa koskevan ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman. Pohjois-Karjalan ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelma hyväksytään Siun soten ympäristöterveydenhuollon jaostossa ja toimitetaan tiedoksi Itä-Suomen aluehallintovirastolle. Suunnitelmassa otetaan huomioon valvontaa ohjaavien keskusvirastojen toimialakohtaiset valvontaohjelmat ja ympäristöterveydenhuollon yhteinen valtakunnallinen valvontaohjelma. Hyväksyessään valvontasuunnitelman jaosto suuntaa valvontaa niin, että toimialakohtaisissa valvontaohjelmissa ja valtakunnallisessa valvontaohjelmassa määritelty valvonta toteutuu parhaalla mahdollisella tavalla Pohjois-Karjalan alueella. Valvontasuunnitelmaa tarkistetaan tarvittaessa.

Aluehallintovirastot toteuttavat ympäristöterveydenhuollon lakeihin perustuen valvontaa, ohjausta ja arviointia, jonka yhtenä toteuttamistapana ovat valvontayksiköihin kohdentuvat arviointi- ja ohjauskäynnit. Käynneillä keskitytään arvioimaan valvontayksiköiden toimintaa valvontayksiköiden ohjaamiseksi ja tukemiseksi. Käyntien avulla lisätään myös aluehallintovirastojen tuntemusta oman alueensa valvontayksiköiden toiminnasta.

Aluehallintovirastojen toiminta päättyy 31.12.2025. Suurin osa aluehallintovirastojen tehtävistä siirtyy uuteen valtakunnalliseen Lupa- ja valvontavirastoon (LVV), joka aloittaa toimintansa 1.1.2026. Ruokavirastoon siirtyvät eläinten terveyttä ja hyvinvointia sekä elintarvikkeita koskevat tehtävät.

Pohjois-Karjalan ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelmaa toteutetaan yhteistoiminta-alueella, johon kuuluvat Heinäveden, Ilomantsin, Juuan, Kontiolahden, Liperin, Polvijärven, Rääkkylän ja Tohmajärven kunnat sekä Joensuun, Kiteen, Lieksan, Nurmeksien ja Outokummun kaupungit. Suunnitelma sisältää elintarvike-, terveydensuojelu-, tupakka- ja lääkelain mukaiset toimialakohtaiset valvontasuunnitelmat sekä suunnitelman eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnasta ja kuntien järjestämistä eläinlääkäripalveluista. Suunnitelmaan sisältyvistä tarkastuksista, näytteenotosta ja näytteen tutkimisesta peritään toimijoilta ympäristöterveydenhuollon jaoston hyväksymän taksan mukainen maksu. Lisäksi toimijoilta peritään perusmaksu. Maksuista saadut tulot käytetään ympäristöterveydenhuollon toimeenpanoon yhteistoiminta-alueella.

Toimintaa ohjaavat Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen Siun soten arvot:

- Asiakslähtöisyys

- Avarakatseisuus
- Turvallisuus
- Vastuullisuus
- Yhdenvertaisuus

Valvontasuunnitelmassa on huomioitu myös Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen strategiset tavoitteet ja toiminnan tarkoitus: Hyvää elämää ja elämäniloa Pohjois-Karjalassa - tukea, turvaa ja hyvinvointia.

2 Taustaa

Ympäristöterveydenhuoltoon kuuluviksi laeiksi on säädetty kuuluvaksi seuraavat lait:

- Terveystensuojelulaki (763/1994)
- Elintarvikelaki (297/2021)
- Tupakkalaki (549/2016)
- Eläinlääkintähuoltolaki (765/2009). Eläinlääkintähuoltolaki (285/2023) tulee voimaan 1.1.2026.

Edellä mainittujen ympäristöterveydenhuollon lakien lisäksi kunnan ympäristöterveydenhuollon viranhaltijoiden virkatehtäviä sisältyy myös seuraaviin lakeihin:

- Lääkelaki (395/1987)
- Säteilylaki (859/2018)
- Euroopan yhteisön yhteisen maatalouspolitiikan täytäntöönpanosta annettu laki (1100/1994)
- Eläintautilaki (76/2021)

Eläinsuojelulaki (247/1996) kumottiin 1.1.2024 ja korvattiin lailla: Laki eläinten hyvinvoinnista (693/2023). Kumottavan eläinsuojelulain (247/1996) nojalla annetut valtioneuvoston ja maa- ja metsätalousministeriön asetukset, lukuun ottamatta eläinsuojeluasetusta (396/1996) ja kiellosta käyttää kilpailuissa ja pitää näytteillä koiria, joille on suoritettu eläimen ulkonäön muuttamiseksi leikkaus annettua maa- ja metsätalousministeriön asetusta (1070/2000), jäävät voimaan.

Kunnan ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelmaan on sisällytettävä elintarvike-, terveydensuojelutupakan- ja eläinlääkintähuoltolaissa valvontasuunnitelmalle asetetut vaatimukset. Valvonnan on oltava laadukasta, riskiperusteista sekä terveyshaittoja ja -vaaroja ehkäisevää. Valvontasuunnitelmassa on huomioitava ympäristöterveydenhuollon yhteinen valtakunnallinen valvontaohjelma sekä toimialakohtaiset valvontaohjelmat paikallisten valvontatarpeiden mukaisesti ja riskiperusteisesti. Keskusviranomaisten näkemyksen mukaan valvontasuunnitelma on valvonnan suunnittelun, toteutuksen, seurannan, arvioinnin ja kehittämisen työväline, jossa käsitellään muun muassa seuraavia asioita:

- tavoitteet ja seuranta
- valvontakohteiden lukumäärä
- valvontakohteiden rekisteröimis- ja hyväksymismenettelyt
- tarkastustiheydet riskiluokituksen perusteella
- tarkastusten tavoitteet, suunnittelu ja toteutus
- näytteenottosuunnitelma
- valvontayksikön omat painopisteet
- henkilöstön tehtävät ja vastualueet
- voimavarat ja niiden jakautuminen toimialoittain
- perehdytys- ja koulutussuunnitelma
- valvonnasta perittävät maksut
- laboratoriot ja ulkopuoliset asiantuntijat, joihin valvonta tukeutuu
- valmius- ja viestintäsuunnitelma
- ohjaus, neuvonta ja kouluttaminen
- suunnittelemattoman valvonnan kuvaus ja siihen suunnitellut voimavarat
- muu ennaltaehkäisevä toiminta ja viranomaisyhteistyö

Näistä osan voi toteuttaa omina erillisinä suunnitelmoina tai liitteinä.

Kunnan on laadittava suunnitelma järjestämistään eläinlääkäripalveluista sekä eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan järjestämisestä alueellaan. Suunnitelman tulee sisältää tiedot eläinlääkäripalvelun tuottamistavasta, saatavuudesta, laadusta ja mitoituksista sekä valvontaan kuuluvista tarkastuksista, näytteenotoista ja muista toimenpiteistä. Palvelun mitoituksista suunniteltaessa on otettava huomioon yksityisten eläinlääkäripalveluiden tuottajien kunnan alueella tarjoamat palvelut. Kunnan suunnitelmassa on otettava huomioon valtakunnallinen ohjelma ja alueellinen suunnitelma, ja se on arvioitava ja tarkistettava tarvittaessa, kuitenkin vähintään kolmen vuoden välein. LVV ja Ruokavirasto ohjaavat kunnan suunnitelman laatimista sekä valvovat ja arvioivat sen toteutumista.

Kunnan on suunnitelmassaan kuvattava, miten kunnaneläinlääkärille määrättyjen eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontatehtävien hoito on alueella järjestetty. Suunnitelmassa on esitettävä valvontakohteet, hyväksymismenettelyt, tarkastusten suunnittelut ja toteutus, näytteenotto, hallinnolliset pakkokeinot sekä valvonnan toteutumisen seuranta ja raportointi.

Eläinlääkintähuollon soveltamisalaan kuuluvasta valvonnasta säädetään lisäksi elintarvikelaissa (297/2021), eläintautilaissa (76/2021), laissa eläinten hyvinvoinnista (693/2023), eläinten kuljetuksesta annetussa laissa (1429/2006), eläinten lääkitsemisestä annetussa laissa (387/2014), sivutuotelaissa (517/2015), maatalouden tukien toimeenpanosta annetussa laissa (192/2013) ja laissa eläintunnistusjärjestelmästä (238/2010).

3 Valvonnan järjestäminen

Pohjois-Karjalan ympäristöterveydenhuollon valvontayksikkö on valtakunnallisesti ainoa ympäristöterveydenhuollon valvontayksikkö, joka on osa hyvinvointialueen organisaatiota. Toiminnan rahoitus tulee kuitenkin edelleen kunnilta. Pohjois-Karjalan ympäristöterveyden valvontasuunnitelma on laadittu vuosille 2025–2028 ja siinä ovat mukana kaikki Pohjois-Karjalan maakunnan kunnat. Suunnitelma sisältää elintarvike-, terveydensuojelu-, tupakka- ja lääkelain valvontasuunnitelman sekä suunnitelman eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnasta ja kuntien järjestämistä eläinlääkäripalveluista. Tavoitteena on, että työ on hyvin suunniteltua, laadukasta, vaikuttavaa, tehokasta, kattavaa, tasapuolista ja riskiperusteisesti oikein kohdennettua. Suunnitelma tukee ja yhtenäistää valvontayksikön suorittamaa valvontaa sekä edistää valvonnan vaikuttavuutta. Suunnitelma perustuu valvontakohteiden kartoitukseen ja riskiluokitukseen, kohdetietojen päivitykseen sekä lainsäädännön asettamiin vaatimuksiin.

Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen hallintosäännön mukaisesti ympäristöterveydenhuollon jaosto hoitaa aluehallituksen puolesta kunnalle kuuluvat ympäristöterveydenhuollon viranomaistehtävät (terveydensuojelulain, elintarvikelain, tupakkalain, lääkelain, eläinlääkintähuoltolain ja eläinten hyvinvointilain mukaiset kunnan lupa- ja valvontaviranomaistehtävät).

Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen ympäristöterveydenhuollon jaosto on edelleen siirtänyt toimivaltaansa alaisilleen viranhaltijoille niiltä osin, kuin se on lain mukaan mahdollista, eikä sitä ole Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen hallintosäännössä kielletty. Viimeisin toimivallan siirto on hyväksytty Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen ympäristöterveydenhuollon jaostossa 2.9.2025 § 32. Toimivallan siirto tuli voimaan 3.9.2025.

4 Voimavarat

Pohjois-Karjalan ympäristöterveydenhuollon valvontayksikkö käsittää koko Pohjois-Karjalan maakunnan. Maakunnassa on yhteensä reilu 162 000 asukasta ja sen pinta-ala on noin 21 500 km². Pohjois-Karjalan ympäristöterveydenhuollon valvontayksikkö on yksi Pohjois-Karjalan hyvinvointivointialueen (Siun sote) toimialueista ja sitä johtaa ympäristöterveydenhuollon johtaja. Taulukossa 1 on kuvattu valvontayksikön henkilöstömäärät eri toiminnoissa.

Taulukko 1. Pohjois-Karjalan ympäristöterveydenhuollon valvontayksikön henkilöstömäärä ja henkilötyövuodet.

Tehtäväalue	Henkilöstömäärä	HTV
Terveysvalvonta	17 terveystarkastajaa + harjoittelijat	17,6
	2 ympäristöterveyssuunnittelijaa	2
	1 terveystarkastuksen päällikkö	1
Eläinlääkintähuolto	4 vastaavaa eläinlääkäriä	1,1

	22 eläinlääkärinä	21,3
	1 hygieenikkoeläinlääkäri	1
	5 eläintenhoitajaa	4,85
Valvontaeläinlääkäri	5	4
Yhteiset palvelut	2 hallinnon sihteerinä	2
	1 johtaja	1
Yhteensä	60	55,85

Pohjois-Karjalan ympäristöterveydenhuollon terveystarkastajaa (17 htv) ja 2 ympäristöterveysuunnittelijaa (2 htv). Lisäksi resurssia (0,6 htv) on varattu harjoittelijoille. Terveystarkastuksen vastuualueen esihenkilönä toimii terveystarkastuksen päällikkö (1 htv). Terveystarkastuksen toimipaikat sijaitsevat Ilomantsissa, Joensuussa, Kiteellä ja Nurmeksessa.

Pohjois-Karjalan ympäristöterveydenhuollon eläinlääkintähuollon palveluksessa on 22 kunnan- ja kaupungineläinlääkärinä (21,3 htv), hygieenikkoeläinlääkäri (1 htv), vastaava eläinlääkäri (0,5 htv), 5 valvontaeläinlääkärinä (4 htv) ja 5 klinikkaeläintenhoitajaa (4,85 htv). Lisäksi on varattu resurssia sijaisiin. Suunnitelmassa ”kunnaneläinlääkärillä” tarkoitetaan sekä kunnan- että kaupungineläinlääkäri -nimikkeellä työskenteleviä eläinlääkäreitä. Kunnan- ja kaupungineläinlääkäreistä kolme toimii oman viran ohella alueensa vastaavana eläinlääkärinä. Ympäristöterveydenhuollon johtaja (1 htv) toimii toimialueen johtajana sekä eläinlääkintähuollon ja hallinnon vastuualueen päällikkönä. Pohjois-Karjalan ympäristöterveydenhuollon palveluksessa on kaksi hallinnon sihteerinä.

Kunnaneläinlääkärit hoitavat alueillaan eläinten peruseläinlääkäripalvelut, kiireellisen eläinlääkäriavun sekä osan eläinlääkäreille määrätystä valvontatehtävistä. Osa kunnaneläinlääkäreistä toimii myös Ruokaviraston palkkioperusteisina eläinlääkäreinä suorittaen lihantarkastusta ja valvontaa pienteurastamoissa. Kunnaneläinlääkärit hoitavat maidontuotantotilojen hygieniatarkastuksia niin, että valvontaa tekee jäävitön eläinlääkäri. Tarkastuksia koordinoi hygieenikkoeläinlääkäri, joka hoitaa myös hallinnollisia pakkokeinoja vaativat tapaukset sekä resurssien puitteissa tekee myös muita maidontuotantotilojen hygieniatarkastuksia. Muilta osin eläinlääkäreille delegoidun eläinperäisten elintarvikkeiden elintarvikevalvonnan tekee hygieenikkoeläinlääkäri. Valvontaeläinlääkärit suorittavat valtion maksamia valvontatehtäviä. Myös kunnaneläinlääkärit ja hygieenikkoeläinlääkäri suorittavat valtion maksamia valvontatehtäviä osin itsenäisesti ja osin valvontaeläinlääkärien kanssa.

Kunnaneläinlääkäriin ja valvontaeläinlääkäriin tulee olla laillistettu eläinlääkäri ja perehtynyt virkaan kuuluviin tehtäviin. Jos eläinlääkäri on valmistunut muussa EU/ETA-maassa kuin Suomessa, tulee eläinlääkärillä lisäksi olla Ruokaviraston myöntämä todistus kelpoisuudesta kunnaneläinlääkäriin virkaan Suomen lainsäädäntöön tutustumisen osalta. Jos kyseiset kelpoisuusvaatimukset täyttävää henkilöä ei ole saatavilla, voidaan yksittäistapauksessa ottaa määräaikaiseen virkasuhteeseen henkilö, jolla ei ole edellä mainittua todistusta. Kunnaneläinlääkäriin sijaiseksi voidaan palkata myös eläinlääketieteen kandidaatti, jolla on oikeus toimia eläinlääkäriin sijaisena. Edellä mainittujen kelpoisuusehtojen täyttyminen varmistetaan ennen virkamääräyksen antamista. Pätevyys varmistetaan Ruokaviraston ylläpitämästä eläinlääkärirekisteristä.

Terveystarkastuksen valvontaa tekevistä henkilöresurssista suunnitelmalliseen valvontaan käytetään vuosittain noin 40 %.

Taulukko 2. Suunnitelma valvontayksikön resursseista valvontasektoreittain vuodelle 2026 (htv), vakituinen ja määräaikainen henkilöstö.

Terveystensuojelu	Elintarvike	Lääkelaki	Tupakka	Eläinlääkintähuolto	Hallinto	Yhteensä
9,07	9,35	0,23	0,95	Eläinlääkäri 21,3* Hygieenikkoeläinlääkäri 1 Valvontaeläinlääkäri 4 Eläintenhoitaja 4,85	5,1*	55,85

*Eläinlääkintähuollon lähiesimiestehtäviin osoitettu eläinlääkärien työaika on siirretty eläinlääkintähuollosta hallinnon resursseihin taulukossa. 2020 ja sitä aiemmin eläinlääkinnän lähiesimiestyö (yht. 1 htv) on laskettu eläinlääkintähuollon resursseihin.

Eläinlääkintähuollon valvonta- ja palvelutarve on kuvattu liitteessä 4.

Valvontakohteet, riskinarviointiin perustuva tarkastusmäärä ja resurssitarkastelu 2026 (liite 1).

5 Henkilöstön osaamisen varmistaminen ja perehdytys

Talousarvioon varataan määrärahaa osaamisen kehittämistä varten. Ympäristöterveydenhuollolle on laadittu Siun soten ohjeistuksen mukainen osaamisen kehittämisen suunnitelma. Osaamisen kehittämisen suunnitelman tavoitteena on:

- auttaa määrittelemään ja priorisoimaan tulevaisuuden osaamisen kehittämisen tarpeet organisaation eri tasoilla
- ohjata monialaisesti Siun soten jatkuvan oppimisen suunnittelua
- tukea osaamisen johtamista
- mahdollistaa henkilöstön osaamistarpeita vastaavan koulutussuunnittelun
- osallistaa henkilöstöä oman työn kehittämiseen.

Toimi- ja palvelualueitasoinen suunnitelma arvioidaan ja päivitetään määräajoin ohjeistuksen mukaisesti. Yksikkötasolla suunnitelma arvioidaan ja päivitetään vuosittain. Toteutusraportit saadaan tietojärjestelmästä. Terveysvalvonnalla on lisäksi oma erillinen, käsin päivitettävä tiedosto, johon henkilöstö merkitsee osallistumisena koulutuksiin, webinaareihin, valvontaverkostotapaamisiin ym. Terveysvalvonnan tiedostoon kirjataan myös toimijoille ym. tahoille järjestetyt koulutukset sekä niiden osallistujamäärät.

Terveysvalvonnan koordinoitutyöryhmän tehtävänä on sisäisten ja ulkoisten koulutusten koordinointi, valvontahankkeiden aikataulussa pysymisen sekä hankkeiden budjetoinnin seuraaminen. Toimijoille suunnattavien koulutusten järjestämisessä tehdään yhteistyötä paikallisten oppilaitosten kanssa.

Koulutuksiin haetaan ja niistä tehdään päätös Siun soten henkilöstöhallinnon järjestelmässä. Järjestelmään kirjataan kaikki ulkoiset ja sisäiset, koko- ja osapäiväiset koulutukset, webinaarit, valvontaverkosto- ja klinikkatapaamiset, työnohjauspäiviin osallistumiset ym. Osaamisen kehittämisen seuranta ja arviointia toteutetaan sekä Siun soten henkilöstöhallinnon että terveystalouden oman järjestelmän kautta.

Ammattitaidon ylläpitämiseksi terveystalouden vakituiset viranhaltijat sekä pitkäaikaiset sijaiset voivat osallistua määrärahojen puitteissa työhönsä liittyviin koulutuksiin. Viranhaltijat osallistuvat aktiivisesti sekä yhteiskoulutuksiin että erityisosaamisalueiden koulutuksiin. Koulutusta suunnataan erityisosaamisalueiden mukaisesti niin, että valvonta-alueella olisi pääsääntöisesti ainakin kaksi erityisosaajaa kullakin osaamisalueella. Keskusviranomaisien järjestämiin maksuttomiin koulutuksiin osallistuvat mahdollisuuksiensa mukaan kaikki viranhaltijat, joiden erityisosaamisaluetta koulutus koskee. Ympäristöterveyssuunnittelijoiden koulutukseen kiinnitetään erityistä huomiota niin, että heillä olisi aina ajantasainen tieto lainsäädännöstä ja tulevista lainsäädännöllisistä muutoksista, jotka koskevat a.s. tiimiä. Viranhaltijat osallistuvat aktiivisesti häiriötilanne- ja valmiusharjoituksiin sekä Pelastusopiston järjestämiin koulutuksiin. Koulutuksiin osallistuvat viranhaltijat antavat palautetta saamastaan koulutuksesta tiimi- ja kuukausipalaverissa.

Vakituiset kunnaneläinlääkärit sekä pitkäaikaiset sijaiset voivat osallistua määrärahojen puitteissa työhön liittyviin maksullisiin koulutuksiin esim. eläinlääkäripäivät. Lisäksi viranhaltijat osallistuvat mahdollisuuksien mukaan LVV:n ja Ruokaviraston järjestämiin maksuttomiin koulutuksiin kuten kunnaneläinlääkärien neuvottelupäiville, tarttuvien tautien päivään ja lääkepäivään. Valvontaeläinlääkärit osallistuvat Ruokaviraston kustannuksella eläinten terveyteen ja hyvinvointiin sekä valvontatyöhön liittyvään koulutukseen. Kunnaneläinlääkäreille myönnetään tarvittaessa tämän lisäksi palkallista virkavapaata omaehtoisin, työhön liittyviin koulutuksiin.

Valtakunnallisten suositusten mukaan hyvä koulutustavoite on keskimäärin kahdeksan koulutuspäivää vuodessa ympäristöterveydenhuollon viranhaltijaa kohden. Koulutuspäiviksi luetaan varsinaisten koulutuspäivien lisäksi muutakin ammattitaidon edistämistä, kuten malliasiakirjoihin perehtyminen tai muu suunnitelmallinen pätevyyden ylläpito. Tavoite on keskimääräinen ja kunkin viranhaltijan osalta koulutuksen tarpeen arvioi esihenkilö.

Uusien henkilöiden (vakituiset ja määräaikaiset) perehdyttämisessä käytetään Siun soten yhteisiä perehdytysuunnitelmia sekä terveystalouden ja eläinlääkintähuollon omia ohjeita. Perehdytysohjeet on talletettu Teams -kanavalle ja intranetin tietopankkiin, jossa niitä päivitetään ja täydennetään tarpeen mukaan. Perehdytettävälle nimetään vastuuperehdyttäjä, joka ohjaa Siun soten ja valvontayksikön toimintaan sekä käytännön työhön. Lisäksi esihenkilö perehdyttää tietyissä asioissa. Uusi työntekijä saa tukea ja perehdytystä yhteisvastuullisesti koko työyhteisöltä.

6 Valvontakohderekisteri ja tietojärjestelmät

Vaikuttavuuden tueksi valvontayksiköt tarvitsevat kattavaa tietoa ympäristöterveydenhuollon eri osa-alueista. Samoja tietoja tarvitaan myös ohjauksen tueksi valtakunnallisesti ja alueellisesti. Näistä merkittävimmät ovat valvonnan resurssit, käytännön valvonnasta saatavat tiedot kuten valvontakohteiden lukumäärät, tehdyt tarkastukset, havaitut ongelmat sekä henkilöstön osaamisen tukeminen ja ammattitaidon lisääminen. Ministeriöt ja keskusvirastot voivat hyödyntää valvonnan tietoja kehittäessään ympäristöterveydenhuollon lainsäädäntöä ja ohjausta. Keskusvirastot tekevät yhteistyötä tietojärjestelmien kehittämisessä.

6.1 YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLLON KESKITETTY TOIMINNANOHJAUS JA TIEDONHALLINTAJÄRJESTELMÄ – VATI

VATI-tietojärjestelmä on otettu käyttöön vuoden 2019 alusta. VATIn reaaliaikainen käyttöliittymä hyödyntää valvonnan riskiperusteisuuden vaatimusta sekä toimii päivittäisen valvontatyön työkaluna. Tietojärjestelmän tavoitteena on huomioida käyttäjien tarpeet valvonnan suunnittelussa ja päivittäisessä valvontatyössä. Järjestelmä toimii toiminnanohjaus-, valvontatoimi- ja raportointiratkaisuna viranomaisille.

VATI on valvonnan kannalta olennaisen tärkeä työväline ja sen kehittämistyötä jatketaan yhä tulevan valvontaohjelmakauden aikana. Tietojärjestelmä vaikuttaa merkittävästi valvontaviranomaisten toimintaympäristöön, sillä mahdolliset vikatilanteet voivat viedä aikaa lainsäädännön toimeenpanolta ja valvonnalta.

VATI-järjestelmään on rakennettu yhteys ilppa - ympäristöterveydenhuollon sähköisestä asiointipalvelusta. Toimija voi ilmoittaa ilppassa elintarvike- ja terveydensuojelulain mukaisesta toiminnasta, toiminnan muutoksesta sekä lopettamisesta. Sähköiseen asiointiin kirjaudutaan Suomi.fi-tunnistautumisella. Toimija näkee järjestelmässä hänen jo rekisterissä olevat toimipaikkansa. Asiointipalvelussa tehtyjen ilmoitusten tiedot tulevat sähköisesti valvojan nähtäväksi ja hän voi tallentaa ne suoraan VATIin. Kuluttajat voivat tehdä palvelussa ilmoituksia sairastumisesta tai muusta reaktiosta, jonka epäilevät aiheutuneen elintarvikkeesta, talous- tai uimavedestä. Kuluttajat voivat myös ilmoittaa haitasta, jonka ovat havainneet elintarvikkeessa, talous- tai uimavedessä.

6.2 YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLLON VALVONTAYKSIKKÖTIETOJEN HALLINTAJÄRJESTELMÄ – VYHA

VYHA-järjestelmän uudistus on aloitettu. Projekti on kestänyt vuoden 2025 loppuun asti. Uusi VYHA rakennetaan VATI-järjestelmän yhteyteen. Projektiryhmä on kevä-kesän 2024 aikana määritellyt uuden VYHAN sisältöjä. Projektiryhmässä on ollut mukana Ruokaviraston, Valviran, AVIn ja kunnan edustus. Terveysvalvonnan viranhaltija on ollut edustettuna projektiryhmässä. Ensimmäinen osa uudesta VYHasta eli valvontayksikkörekisteri on otettu käyttöön 2025. Suunnitelman päivitysvaiheessa VYHAN kehityksen rahoitus on vielä avoin.

6.3 LAATUNET-JÄRJESTELMÄ

Valvontayksiköllä on käytettävissä ympäristöterveydenhuollon laatujärjestelmä LaatuNet. Laatujärjestelmässä on mukana sekä terveysvalvonta että eläinlääkintähuolto. LaatuNet toimii työkaluna, jonka avulla laatutyötä ja mm. sisäisten auditointien suunnitelmallisuutta kehitetään yksikössä edelleen. Laatujärjestelmä pyritään ottamaan täysipainoiseen käyttöön suunnitelmakauden aikana.

6.4 YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLLON MUUT TIETOJÄRJESTELMÄT

Terveystarkastajilla on luku- ja muokkaus oikeuksia erityyppisiin viranomaisvalvonnan kannalta tarpeellisiin valtakunnallisiin ja kuntakohtaisiin tietojärjestelmiin.

Kaikessa tietojärjestelmäyhteistyössä kiinnitetään erityistä huomiota tietojärjestelmien käytettävyyteen valvontayksikön kannalta ja siihen, että valtakunnallisiin/alueellisiin tietojärjestelmiin syötetään valvonnan kannalta vain olennainen tieto, joka on tarpeellisilta osilta myös Pohjois-Karjalan ympäristöterveydenhuollon käytössä.

Pohjois-Karjalan ympäristöterveydenhuolto varaa henkilöresurssia tietojärjestelmätyöhön valvontaohjelmakaudella ja osallistuu mm. VATI-järjestelmän kehitystyöhön.

Kunnaneläinlääkärien käytössä on selainpohjainen KliniQ –potilastietojärjestelmä, joka sisältää asiakasrekisterin ja lääkekirjanpidon. Potilastietojärjestelmä on otettu käyttöön joulukuussa 2023. Vuoden 2024 aikana perehdyttiin ohjelman toiminnallisiin ja opeteltiin hyödyntämään niitä mahdollisimman kattavasti. Eläinlääkäreillä on yhteys Siun soten tietoverkkoon, intranettiin ja ympäristöterveydenhuollon yhteiselle verkkoasemalle ja LaatuNettiin.

Eläinterveystodistusten myöntämiseen on käytössä eCert -järjestelmä.

Kunnan- ja valvontaeläinlääkärien vastuulla olevia eläinsuojelutarkastuksia varten on aloitettu valtakunnallisen ELSU-tietojärjestelmän rakentaminen vuonna 2020. Uuden järjestelmän käyttöönottoon asti eläinten terveyden- ja hyvinvoinnin valvonnan asianhallintaan käytetään Siun soten Dynasty -järjestelmää.

ELTE eli eläinten terveyden hallinnan valtakunnallinen tietojärjestelmä on toteutusvaiheessa. Järjestelmä tulee käyttöön asteittain vuosien 2020–2023 välillä. ELTE:ssä tulee olemaan osiot eläintautitapausten ja -epidemioiden hallintaan, eläintautien terveysvalvontaan (esim. salmonellavalvonta), eläinten lääkitsemisen valvontaan sekä mikrobilääkkeiden käytön tiedonkeruuseen. ELTE:en tullaan tallentamaan virkatoimituksia, eläintautitapauksia, tautivastustusohjelmat (MV, CAE, Scrapie), luvan- ja ilmoituksenvaraiset eläinten pitopaikat sekä rajoittavat määräykset.

Eläinlääkintähuollon tietojärjestelmä (Elvi) on valtakunnallinen hallinnon alan perusjärjestelmä. Toistaiseksi Elvi on Ruokaviraston ja AVI:en käytössä, mutta myöhemmin sen on tarkoitus laajentua myös kunnaneläinlääkärien käyttöön. Elviin tallennetaan tällä hetkellä eläinten hyvinvoinnin ja eläinkuljetusten otantatarkastukset, niihin liittyvät kuulemiset sekä päätöstiedot ja mahdolliset uusintatarkastukset. Elviä laajennetaan seuraavaksi muihin

eläinten hyvinvoinnin tarkastustyyppeihin sekä tämän jälkeen eläinten hyvinvointiin liittyvien luvanvaraisten toimintojen hallinnointiin. Elviin siirtyy myös eläinlääkäri-, eläinkuljettaja, eläinvälittäjä- ja lääkevalmisterekisterit.

TRACES (Trade Control and Expert System) -järjestelmää käyttävät valvontaeläinlääkärit sekä kunnaneläinlääkärit. TRACES on komission ylläpitämä, internetissä toimiva järjestelmä mm. elävien eläinten ja eläimistä saatavien tuotteiden jäljitettävyyden ja valvonnan varmistamiseksi EU:n jäsenvaltioiden välisissä siirroissa (sisämarkkinakauppa) sekä EU:n ulkopuolisessa ns. kolmasmaatuonnissa ja -viennissä. Järjestelmässä laaditaan sisämarkkinakaupassa vaadittavat terveystodistukset. TRACES-järjestelmän avulla voidaan seurata ja jäljittää lähetyksiä ja eri osapuolet saavat tietoa lähetyserää koskevista tarkastuksista ja niiden tuloksista. Eläinten ja eläinperäisten tuotteiden tuonnissa kolmansista maista on otettu käyttöön TRA-CES-NT (New technology) -järjestelmä TRACES classicintilalle. TRACES-NT:n periaatteet ovat samat kuin TRACES Classicissa, mutta uutuutena tullaan ottamaan käyttöön myös todistusten sähköiset allekirjoitukset.

Kartturi-sovelluksella hallinnoidaan helposti leviävien eläintautien vastustustoimenpiteitä. Kartturi-sovelluksella piirretään karttapohjalle rajoitusvyöhykkeet sekä haetaan vyöhykkeiltä tilat, joilla on taudille herkkiä eläinlajeja. Kartturilla voi tehdä raportteja ja listoja tietyn alueen eläintenpitopaikoista esimerkiksi kunnan resurssitarpeen kartoitusta varten. Käyttöoikeuksia voidaan myöntää myös kunnaneläinlääkäreille. Kartturi sovellus on ympäristöterveydenhuollon johtajan ja valvontaeläinlääkärien käytössä. Muut kunnaneläinlääkärit voivat halutessaan hakea tunnuksia.

Valtakunnallinen eläintietojärjestelmä ja nautarekisteri ovat valvontaeläinlääkäreiden käytettävissä.

Eläintenpitäjä- ja pitopaikkarekisteri on Ruokaviraston omistama eläintenpitäjien ja pitopaikkojen rekisteröintiin tarkoitettu tietojärjestelmä. Valvontaeläinlääkäreillä, hygieenikkoeläinlääkärillä, terveystarkastajilla ja ympäristöterveydenhuollon johtajalla on selausoikeudet eläintenpitäjärekisteriin. Valvontaeläinlääkärillä on päivitysoikeus eläintenpitäjärekisteriin haaskaruokintapaikkojen osalta.

Vesiviljelyrekisteri on Ruokaviraston omistama vesiviljelyeläinten pitäjiä ja pitopaikkojen rekisteröintiin tehty sovellus. Sovelluksella rekisteröidään kaikki kalojen, rapujen ja simpukoiden pitäjät lukuun ottamatta sellaisia koristevesieläinten pitäjiä, joiden eläimet pidetään suljetuissa pitopaikoissa, joista ei ole vesiyhteyttä luonnonvesiin. Vesiviljelyrekisterin pitopaikat ovat valvontaeläinlääkärien käytettävissä Kartturissa.

Valvonnan viranomaisestrinet Pikantti on vain viranomaisille suunnattu, suljettu verkkopalvelu, joka tehostaa Ruokaviraston toimialan viranomaisten välistä viestintää. Pikantissa jaetaan mm. ohjeita ja tulkintoja ja siellä on myös virtuaalisia työryhmätiloja viranomaisten yhteistyötä varten. Julkinen ruokavirasto.fi -internetsivusto palvelee erityisesti kuluttajia, toiminnanharjoittajia ja yrittäjiä, kun pelkästään valvojille suunnattu materiaali on Pikantissa. Pikantin käyttöoikeudet ovat koko ympäristöterveydenhuollon henkilöstöllä.

Naseva ja Sikava -tietojärjestelmiä käyttävät terveydenhuoltokäyntejä tekevät kunnaneläinlääkärit.

Eläintenpitokieltorekisterin tietoihin on pääsy valvontaeläinlääkäreillä ja ko. valvontaa suorittavilla terveystarkastajilla.

7 Ilmoitusten ja hakemusten käsittely sekä asiakasyhteydenotot

Elintarvike-, terveydensuojelu- ja tupakkalain mukaisten ilmoitusten ja hakemusten käsittelyprosessit on kuvattu LaatuNet -laatu järjestelmässä. Laatu järjestelmässä on kuvattu myös muut elintarvike-, terveydensuojelu- ja tupakkalain valvonnan prosessit sekä asumisterveyden, epidemiaselvitysten, eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan, pakkokeinojen, muun asiantuntijatyön ja johtamisen prosessit. Prosesseissa on otettu huomioon asian vireille tulo, asian selvittäminen, toimenpiteet, raportointi ja kirjaaminen sekä jatkotoimenpiteet. Prosesseille on asetettu päämäärät ja tavoitteet, vaatimukset (asiakas ja/tai viranomainen) sekä arvioinnin ja mittauksen menetelmät.

Ilmoitukset ja hakemukset käsitellään viivytyksettä, lainsäädännössä mahdollisesti esitetyn määräajan puitteissa. Asiakasyhteydenotot käsitellään viivytyksettä. Tarvittaessa asian käsittely siirretään viivytyksettä toisen viranhaltijan tai viranomaisen käsiteltäväksi.

Asiakaspalautteita kerätään eläinlääkärien vastaanotoilla olevien palautelaitteiden avulla. Lisäksi asiakkaat voivat antaa palautetta nettisivujen kautta (Laatuportti-järjestelmä). Ohje ja linkki palautejärjestelmään löytyvät työohjeesta: Kaupungin- ja kunnaneläinlääkärien sijaisen ohje, Siun sote Intranet tietopankki. Terveysvalvonnan päällikkö ja ympäristöterveydenhuollon johtaja käsittelevät Laatuportin kautta tulevat yhteydenotot.

Terveysvalvonta kerää asiakaspalautetta sähköpostin allekirjoituksessa ja tarkastuskertomuksessa ilmoitetun linkin kautta. Terveysvalvonnassa on käytössä Siun soten palautejärjestelmä, jolla palautetta voidaan pyytää tarkastuksen tai muun asiakastapaamisen päätteeksi. Saamansa suulliset palautteet viranhaltija voi kirjata samaan järjestelmään. Järjestelmästä saatavat kuukausiraportit käsitellään kuukausipalavereissa. Lisäksi terveystarkastukseen voi tehdä yhteydenottoja Laatuportti-järjestelmän kautta.

8 Valvontakohteiden riskinarviointi, tarkastustiheys ja tarkastukseen käytettävä aika

Riskinarvioinnissa merkittävänä tekijänä on otettu huomioon:

- toiminnanharjoittajan asiantuntemus ja toimintatavat (hygieniatuntemus, omavalvonta, käyttötarkkailu, aiemmat ongelmat, varautuminen häiriötilanteisiin, yleinen asennoituminen jne.)

- huoneiston tai tilan olosuhteet, rakenteet ja kalusto (varustelutaso, rakenteiden kunto jne.)
- altistavan tekijän vaarallisuus ja toteutumisen todennäköisyys (taudinaiheuttaja, myrkyllisyys)
- altistuvien ihmisten määrä ja käyttäjäryhmät (lapset, nuoret, vammaiset, sairaat ja vanhukset)
- altistuksen kesto ja/tai toistuvuus (vakituinen ja tilapäinen oleskelu)
- valvonnan vaikuttavuus

Valitustapauksiin liittyvä valvonta tehdään ensisijaisesti ja vasta tämän jälkeen suunnitelmallinen valvonta. Valvontaa tukeva toiminta voi myös korvata suunnitelmallista valvontaa, jos toiminnan vaikuttavuus arvioidaan korkeaksi.

Valvontayksikön viranhaltijoista koostuvat tiimit (elintarviketiimi ja terveydensuojelutiimi) ovat määritelleet kohdekohtaiseen riskinarviointiin perustuen eri valvontakohdetyypeille vuosittaisen tarkastuskäyntien määrän sekä tarkastuksiin tarvittavan ajan (liite 1). Elintarvikehuoneistojen valvontatarpeen määrittely on tehty Ruokaviraston ohjeen 1028/04.02.00.01/2022/6 ”Elintarvikehuoneiston ja kontaktimateriaalitoiminnan riskiluokitus ja elintarvikelainsäädännön mukaisen valvontatarpeen määrittäminen” mukaisesti. Vähintään kaksi kertaa vuodessa tarkastettavien elintarvikekohteiden valvontatiheys lasketaan puoleen, mikäli ne ovat saaneet kuusi peräkkäistä Oivallinen-arvosanaa. Muiden valvontasektoreiden osalta kohteiden riskinarviointi on tehty toimintatyypeittäin. Terveystensuojelu- ja tupakkavalvonnan tarkastustiheydet pohjautuvat pääsääntöisesti LVV:n ohjeistukseen. Kohdekohtainen riskinarviointi tehdään VATI-järjestelmässä. Mikäli tarkastustiheyttä muutetaan riskinarviointiin perustuen, perustelu kirjataan VATiin.

Tarkastukseen keskimääräisesti käytettävän ajan määrittelyssä on otettu huomioon suunnittelu, tarkastuksen valmistelutyöt ja tarkastukseen kuluva aika sekä tarkastuskertomuksen laatiminen, kirjaukset, laskutus ja muut jälkityöt. Matka-aikaa ei ole sisällytetty tarkastukseen käytettävään aikaan, mutta se on otettu huomioon voimavarojen suunnittelussa.

Valvontayksikön riskinarvioinnin mukaiset suunnitelmalliset tarkastukset keskimäärin vuodessa sekä tarkastuksiin käytettävä aika on esitetty liitteessä 1.

9 Häiriötilanteisiin varautuminen

Pohjois-Karjalan ympäristöterveydessä on jo pitkään panostettu varautumiseen sekä yhteistyöhön muiden toimialojen kanssa. Ympäristöterveydenhuolto osallistuu Siun soten viranomaisyhteistyöhön valmiusfoorumissa (alueellinen valmiussuunnittelun yhteistyöryhmä), valmiussihteeristössä (valmiusfoorumille valmisteleva taho) ja paikallisissa valmiusryhmissä sekä johtoryhmässä. Pohjois-Karjalan ympäristöterveyden häiriötilanteiden ja poikkeusolojen suunnitelmassa on huomioitu yksikön tehtävät häiriötilanteissa: terveyshaittojen arviointi, päätös terveyshaitan ehkäisemiseksi, tiedottaminen, muiden viranomaisten avustaminen, tilanteen ja ympäristön seuranta sekä määräysten antaminen.

Pohjois-Karjalan ympäristöterveydenhuollon valvontayksikön alueen kunnille on laadittu yhteinen terveydensuojelulain (763/1994) 8 §:n ja elintarvikelain (297/2021) 27 §:n mukainen valvonta-asetuksen 115 artiklassa tarkoitettu elintarvikkeita koskeva Pohjois-Karjalan ympäristöterveyden häiriötilanteiden ja poikkeusolojen suunnitelma, jossa on otettu huomioon mm. ruokamyrkytyksiin, elintarvike- ja vesiepidemioihin liittyviin erityistilanteisiin sekä muihin häiriötilanteisiin sisältyvät yksikön tehtävät: terveyshaittojen arviointi, päätös terveyshaitan ehkäisemiseksi, tiedottaminen, muiden viranomaisten avustaminen, tilanteen ja ympäristön seuranta, määräysten antaminen sekä jälkihoitotoimenpiteet. Suunnitelma tarkennetaan tarvittavilta osin kuhunkin kuntaan soveltuvaksi. Ympäristöterveydenhuollon häiriötilannesuunnitelma on osa hyvinvointialueen varautumissuunnitelmaa.

Pohjois-Karjalan ympäristöterveyden häiriötilanteiden ja poikkeusolojen suunnitelma päivitetään vuosittain maaliskuun loppuun mennessä. Häiriötilannetyöryhmä päivittää vuosittain alueellisen suunnitelman liitteineen. Suunnitelman päivitykset toimitetaan Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen ympäristöterveydenhuollon jaoston käsittelyn jälkeen maakunnan kaupungin- ja kunnanhallituksille sekä epidemioiden selvitystyöryhmille.

Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen mukaisesti kuntiin on nimetty epidemiaselvitystyöryhmät, joiden tehtävänä on ruokamyrkytysten sekä elintarvike- ja vesiepidemioiden selvittäminen. Osa työryhmistä on useamman kunnan yhteinen, koska se on katsottu toiminnan kannalta tarkoituksenmukaiseksi.

Pohjois-Karjalan ympäristöterveydenhuolto varautuu talousarviossaan ruokamyrkytysten, elintarvike- ja vesiepidemioiden sekä muiden häiriötilanteiden selvitystyöstä mahdollisesti aiheutuviin kustannuksiin.

Häiriötilanne- ja valmiusharjoituksiin osallistutaan aktiivisesti, samoin Pelastusopiston järjestämiin koulutuksiin.

10 Tarkastussuunnitelma vuosina 2025–2028

Valvontaa kohdennetaan riskinarviointiin perustuen. Riskinarviointi on tehty kohdekohtaisesti käyttäen valtakunnallisia riskinarviointimalleja. Tavoitteena on, että valvonta toteutuu mahdollisimman yhtenevästi kaikissa Pohjois-Karjalan ympäristöterveydenhuollon valvontayksikön alueen kunnissa.

Elintarvike- ja terveydensuojelutiimit suunnittelevat painopistealueille myös valvontahankkeina toteutettavia tarkastuksia ja näytteenottoa, joita toteutetaan yhtenevästi kaikissa valvontayksikön alueen kunnissa. Kohdetyypeittäin suunnitellut valvontahankkeet perustuvat kohdekohtaiseen riskinarviointiin ja käytössä oleviin resursseihin. Valvontahankkeille on nimetty vastuutahot, joiden tehtävänä on huolehtia hankkeen käytännön yksityiskohtien yhteensovittamisesta. Vastuutahot huolehtivat yhteenvedon laatimisesta. Valvontahankkeista pyritään laatimaan yhteenveto myös medialle. Näin tehdään valvontaa ja valvonnan tuloksena saatua tietoa tunnetuksi kuntalaisille, päättäjille ja toimijoille. Mikäli resurssit eivät riitä jonkin valvontahankkeen toteutukseen

suunnitelman mukaisesti, elintarvike- tai terveydensuojelutiimi päättää hankkeen ajoituksen muuttamisesta tai hankkeesta luopumisesta.

Ohjelmakauden 2025–2028 teemana on vaikuttava valvonta ja ydintehtävät. Vaikuttavan valvonnan ja ydintehtävien teemaa edistetään toteuttamalla tietoperusteista valvontaa, ylläpitämällä ja kehittämällä osaamista sekä varautumalla häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin. Valvonnan vaikuttavuutta on tärkeää edistää jatkuvasti valvonnan riskiperusteisuudella ja valvonnan tehokkaalla kohdentamisella.

Valvontakohteet, riskinarviointiin perustuva tarkastusmäärä ja resurssitarkastelu 2026 (liite 1).

Suunnitelmallisen valvonnan tavoitteet ja painopisteet 2025–2028 (liite 2).

Vuosittaiset elintarvikkeiden viranomaisnäytteet 2026 (liite 3).

11 Hyväksytyt laboratoriot

Viranomaisnäytteiden tutkimukset sekä tutkimukset, joiden tekemisestä on säädetty lainsäädännössä, tutkitaan elintarvikelain 35 §:n, eläintautilain 62 § ja terveydensuojelulain 49a §:n mukaisissa laboratorioissa.

Laboratorio, johon suunnitelman mukainen valvonta tukeutuu, on pääasiassa Savo-Karjalan Ympäristötutkimus Oy tai jokin muu hyväksytty laboratorio, jonka käyttämät menetelmät ovat akkreditoituja.

12 Valvonnasta perittävät maksut

Pohjois-Karjalan ympäristöterveydenhuollon valvontayksikkö perii toiminnanharjoittajalta hyväksytyn taksan mukaisen maksun:

1. Valvontasuunnitelmaan sisältyvistä tarkastuksista, näytteenotosta (terveydensuojelu) ja näytteiden tutkimuksista.
2. Valvontasuunnitelmaan sisältyvän tarkastuksen perusteella annettujen määräysten valvonnasta, kun määräysten antaminen perustuu säännösten noudattamatta jättämiseen.
3. Lainsäädännössä maksullisiksi määriteltujen hakemusten ja ilmoitusten käsittelystä tai muusta toiminnasta, josta lainsäädännön perusteella on perittävä maksu.

Lisäksi peritään lainsäädännön mukainen vuosittainen valvonnan perusmaksu, 150 €, elintarvikelain 72 §:n ja terveydensuojelulain 50 §:n perusteella.

Tarvittaessa määrätään elintarvikelain 67 §:n mukainen seuraamusmaksu.

Pohjois-Karjalan ympäristöterveydenhuollon maksutaksan hyväksyy Siun soten ympäristöterveydenhuollon jaosto. Viimeisin maksutaksa on hyväksytty jaostossa 2.9.2025 § 31. Maksutaksa on tullut voimaan 3.9.2025. Maksutaksa tullaan päivittämään joulukuussa ja sen tulee voimaan 1.1.2026 alkaen. Voimassa oleva maksutaksa löytyy aina verkkosivuilta: [Ympäristöterveys - Siun sote](#)

Terveysvalvonnan laskut tehdään VATI-tietojärjestelmässä, josta ne ohjautuvat ympäristöterveydenhuollon hallinnon sihteereiden kautta Siun soten laskutukseen. Eläinlääkintähuollon asiakasmaksut (järjestämisvastuun palvelumaksut, täydentävien palveluiden maksut ja puhelinmaksut) hyväksyy aluevaltuusto (Hyväksytty viimeksi Siun soten aluevaltuustossa 10.12.2025). Klinikkamaksut on käytössä kaikilla vastaanotoilla. Päivystysajan puhelinpalvelu on maksullinen. Kunnan- ja kaupungineläinlääkärit noudattavat eläinlääkäripalveluissa valtakunnallista kunnalliseläinlääkäritaksaa (1.10.2025). Esihenkilöt seuraavat, että maksut peritään hyväksytyn maksutaksan mukaisesti.

Maksuista saadut tulot kohdentuvat kokonaisuudessaan ympäristöterveydenhuollon budjettiin. Esihenkilöt seuraavat tulo- ja kustannuskertymiä säännöllisesti taloudenhallintaohjelmasta ja yhteisessä kuukausipalaverissa taloussuunnittelijan kanssa. Talousarvion toteutumista käsitellään kuukausittain ympäristöterveydenhuollon johtotiimissä, terveysvalvonnan ja eläinlääkintähuollon palaverissa sekä henkilöstöinfoissa.

13 Viestintä

Viestinnän toteuttamisessa noudatetaan Siun soten viestinnästä annettuja ohjeita ja yleisiä periaatteita (ohje Siun sote -konsernin viestintäpolitiikka). Viestinnässä tehdään tiivistä yhteistyötä Siun soten viestintäpalveluiden ammattilaisten kanssa. Lainsäädännössä mainittu omaan substanssiin kuuluva viestintä kuuluu olennaisena osana kaikille viranhaltijoille. Se viestii joka asiasta tietää -periaatteella. Viestintään kuuluu asiakaspalvelu, tiedotus, kohderyhmien neuvonta ja opastus. Häiriötilanteissa viestinnän toteuttamisessa otetaan käyttöön Pohjois-Karjalan ympäristöterveydenhuollon häiriötilanteiden ja poikkeusolojen suunnitelman mukainen tiedottaminen. Ympäristöterveydenhuollon johtaja on tavoitettavissa 24/7. Häiriötilanteissa hän on yhteydessä ympäristöterveydenhuollon muuhun henkilöstöön. Terveysvalvonnan tiedottamisesta vastaa terveysvalvonnan päällikkö.

Tiimien sisäinen viestintä kuvataan tiimien pelisäännöissä. Sisäiseen viestintään käytetään Teamsia, sisäisiä kokouksia ja keskusteluja, sähköpostia, puhelinta ja WhatsAppia sekä henkilöstöinfoja. Lisäksi käytössä on VIRVE-puhelimia sekä terveysvalvonnassa että eläinlääkintähuollossa.

Eläinlääkintähuollon tiedottamisesta ja ulkoisesta viestinnästä vastaa ympäristöterveydenhuollon johtaja. Normaalioloissa kunnaneläinlääkärit ja valvontaeläinlääkärit voivat antaa toimialaansa koskevia tietoja tiedotusvälineille ja yleisölle. Lakisääteisesti vastustettavien eläintautien osalta tiedotusvastuu on Ruokavirastolla

tai läänineläinlääkärillä. Ympäristöterveydenhuollon sisäistä viestintää varten johtotiimi kokoontuu viikoittain. Lisäksi sisäiseen viestintään käytetään Teamsiä, sähköpostia, henkilöstöinfoja ja intranettiä.

Valvonnan näkyvyyttä edistetään käyttämällä aktiivisesti ulkoisena viestintäkanavana sosiaalista mediaa. Tarpeen mukaan käytetään edelleen myös perinteisiä mediatiedotteita.

14 Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi

Valvontasuunnitelman toteutumista seurataan ja arvioidaan säännöllisesti tiimeissä sekä esihenkilöiden ja tiimivastaavien toimesta useita kertoja vuodessa.

Valvontasuunnitelman toteutumista seurataan vähintään seuraavien tekijöiden osalta:

- tarkastusten ja näytteiden määrä valvontakohdetyypeittäin
- suunnitellun toiminnan ja valvonnan vaikuttavuus ja kattavuus
- valvonnasta saatujen tulosten kohdentuminen
- voimavarat ja valvonnan tehokkuus
- auditoinnit, AJO-käynnit ja muu palaute
- toiminnan kehittämistarpeet

Toteutunutta valvontaa verrataan valvontasuunnitelmaan vuosittain. Arvioinnissa tarkastellaan, kuinka kattavasti suunniteltu toiminta ja siten suunnitellut tarkastukset ovat toteutuneet. Valvonnan kattavuus arvioidaan valvontakohdetyypeittäin. Tarvittaessa kerrotaan syyt tai perustelut mahdollisten toteutumatta jääneiden tavoitteiden osalta tai mahdolliset poikkeamat sekä mainitaan mihin toimenpiteisiin aiotaan ryhtyä (esim. päätökset, resurssitarpeet, toiminnan muuttuminen, painopisteiden tarkentaminen), jotta tavoitteisiin päästäisiin seuraavalla tarkastelujaksolla.

Arviointimenetelmiä kehitetään tietojärjestelmien kehittämisen yhteydessä niin, että ne ovat kiinteä osa yksikön tietojärjestelmiä. Toteutumista käsitellään elintarvike-, terveydensuojelu- ja eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontatiimeissä. Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi hyväksytään Siun soten ympäristöterveydenhuollon jaostossa.

Eläinlääkintähuollon suunnitelma hyväksytään ympäristöterveydenhuollon jaostossa osana ympäristöterveydenhuollon yhteistä valvontasuunnitelmaa. Suunnitelman päivitystarve arvioidaan vuosittain ja suunnitelma päivitetään vähintään kolmen vuoden välein. Päivitetty suunnitelma toimitetaan keskusvirastoille. Suunnitelman toteutumista arvioidaan vuosittain toimintavuoden päätyttyä. Arviointiraportti käsitellään

ympäristöterveydenhuollon jaostossa osana yhteisen valvontasuunnitelman toteutumisen arviointia. Raportti lähetetään keskusvirastojen määrittelemällä tavalla maaliskuun loppuun mennessä.

Seuranta hyödynnetään valvonnan kehittämisessä ja valvonnan jatkuvuuden varmistamisessa sekä valvontasuunnitelman päivittämisessä.

15 Raportointi

Siun soten ympäristöterveydenhuollon jaoston hyväksymä Pohjois-Karjalan ympäristöterveyden valvontasuunnitelman vuosille 2025–2028 päivitys vuodelle 2026 lähetetään tiedoksi Ruokavirastoon.

Ympäristöterveydenhuollon jaostossa käsitelty valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi raportoidaan keskusvirastojen ohjeiden mukaisesti. Lisäksi valvontayksikkö raportoi alueen kunnille kvartaaleittain toiminnan ja talouden tunnusluvut sekä ajankohtaiset asiat.

Keskushallinnon valtakunnallisista sekä alueellisista valvontaprojekteista raportoidaan kunkin valvontaprojektin yhteydessä annetun ohjeistuksen mukaisesti.

Tarkastuksia, sairaskäyntejä, valvontatoimenpiteitä, valvontahenkilöstöä, maksuja ja valvontaa koskevia muita tietoja ilmoitetaan pyydettäessä sekä lainsäädännön vaatimusten mukaisesti keskushallinnolle.

16 Valvontasuunnitelman päivittäminen

Valvontasuunnitelma päivitetään vuosittain siten, että suunnitelma saadaan Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen ympäristöterveydenhuollon jaoston hyväksyttäväksi ennen vuoden loppua. Päivitystyö aloitetaan elintarvike-, terveydensuojelu- ja eläinlääkintähuoltotiimeissä heti kun keskusvirastojen toimialakohtaiset valvontaohjelmat on saatu valvontayksikköön. Valvontasuunnitelman vuosittaisissa päivityksissä tehtävät muutokset kirjataan liitteeseen 5.

17 Elintarvikevalvontasuunnitelma

17.1 TARKASTUSTEN SISÄLLÖN MÄÄRITTELY

Elintarvikevalvonnan tarkastukset perustuvat EU-säädöksiin, elintarvikelakiin ja sen nojalla annettuihin asetuksiin sekä Ruokaviraston ohjeisiin. Lisäksi valvonnassa hyödynnetään Ruokaviraston ekstranettiä Pikantti sekä LaatuNetiä.

Elintarvikevalvonnan toimintaympäristö muuttuu yhä enemmän etä- ja nettimarkkinoinnin valvontaan, joka edellyttää uudenlaista valvonnan suuntaamista, osaamista ja tiivistä verkostoitumista Ruokaviraston, tullin ja muiden valvontayksiköiden kanssa.

Suunnitelmalliset tarkastukset tehdään Oiva-järjestelmällä. Tarkastukset pyritään tekemään ennalta ilmoittamatta silloin, kun valvontakohteessa on toimintaa. Tarkastus voidaan toteuttaa myös asiakirjatarkastuksena tarkastajan virkapaikalla taikka verkkokaupan tai muun etämyynnin kyseessä ollessa nettisivuilla tai sosiaalisessa mediassa annettuja tietoja tarkastamalla. Tarvittaessa suoritetaan seurantatarkastuksia ja käytetään elintarvikelain mukaisia hallinnollisia pakkokeinoja (kohta 17.3.2). Seurantatarkastuskäynti voidaan korvata toimijan kirjallisella vakuutuksella, valokuvilla tai videotallenteilla.

Tarvittaessa tarkastajat tekevät myös Oiva-järjestelmän ulkopuolisia tarkastuksia. Tarkastuksesta laaditaan tarkastuskertomus, joka toimitetaan toimijalle tai tämän edustajalle. Tarkastuskertomukseen merkitään selkeästi, minkä lain mukaisia ja mitä toimenpiteitä tehty tarkastus sisältää.

Tarkastaja voi sopia elintarvikealan toimijan tai tämän edustajan kanssa neuvottelutilaisuudesta. Neuvottelussa käydään läpi esim. toiminnassa tapahtuvia muutoksia ja omavalvontasuunnitelman päivitystä, keskustellaan tarkastusten yhteydessä havaittujen epäkohtien korjaamistavoista ja -aikatauluista, annetaan toimijalle ohjeita ja neuvoja sekä tarvittaessa keskustellaan viranomaisen jatkotoimenpiteistä ja neuvotellaan niihin liittyvistä määräaajoista. Neuvottelusta laaditaan muistio, joka toimitetaan toimijalle tai tämän edustajalle.

Omavalvonnan toimivuuden arvioimiseksi valvontakohteista otetaan näytteitä tarkastajan riskinarviointiin perustuen. Näytteenotto voidaan toteuttaa myös ennen tarkastuskäyntiä esimerkiksi opastamalla näytteenottoon harjoittelijana toimiva opiskelija tai ostamalla palvelu Savo-Karjalan Ympäristötutkimus Oy:ltä (katso kohta 10). Tutkimustulokset ja korjaavat toimenpiteet käsitellään varsinaisen viranomaistarkastuksen yhteydessä.

Vienti- ja tuontivalvontaa suoritetaan Ruokaviraston ohjeiden mukaisesti. Eläimistä saatavien elintarvikkeiden viennin valvonta suoritetaan muun suunnitelmallisen valvonnan lisäksi kunkin vientimaan vaatimusten mukaisesti.

Valvontatiedot raportoidaan VATI-järjestelmään. Suunnitelmallisen valvonnan tulokset julkaistaan Oiva-järjestelmällä.

17.2 SUUNNITELMALLINEN VALVONTA

17.2.1 Valvonnan tavoitteet ja painopisteet

Valvontasuunnitelmakauden teemana on vaikuttava valvonta ja ydintehtävät. Elintarvikevalvonnan valtakunnalliset painopisteet ovat valmius, varautuminen ja huoltovarmuus, vastuullisuus ja kestävyys sekä teknologia ja tieto.

17.2.1.1 Valmius, varautuminen ja huoltovarmuus

Valvontaohjelmakaudella korostetaan varautumisen tärkeyttä elintarvikevalvonnassa. Elintarvikkeet voivat saastua mm. Inhimillisen erehdyksen, tahallisen toiminnan, talous- ja jäteveden, onnettomuuden seurauksena. Toimijoita neuvotaan ja ohjataan ottamaan varautuminen huomioon omavalvonnassaan. Elintarvikevalvonnan häiriötilanne- ja valmiusharjoituksiin osallistutaan aktiivisesti, samoin Pelastusopiston järjestämiin koulutuksiin. Alueellisen valmiuden kehittämiseksi toimitaan Pohjois-Karjalan alueellisissa valmiusryhmissä, Siun soten valmiustyöryhmässä ja tarvittaessa kuntien valmiussuunnitelmien mukaisissa kuntien johtoryhmissä.

17.2.1.2 Vastuullisuus ja kestävyys

Valvontakohteiden tarkastustiheys määräytyy VATI:ssa tehdyn riskinarvioinnin perusteella. Koko valvonta-alueella vuosittain tehtävät hankkeet sekä elintarviketiimissä käsiteltävät lain- ja ohjeiden tulkinnat, ruokamyrkytys- ym. tapausten jälkikäsittelyt toimintatapojen yhtenäistämiseksi lisäävät valvonnan vaikuttavuutta. Petoksellinen toiminta ja sen torjunta on yhä suurempi osa elintarvikevalvontatyötä. Valvontayksikkö osallistuu Ruokaviraston rikollisuuden torjunnan valvontaverkoston koulutuksiin, käy läpi valvontayksikössämme olleet tapaukset sekä laatii toimintaohjeet ennakkotapauksistamme.

17.2.1.3 Teknologia ja tieto

Tarkastusten ja valvontahankkeiden pohjalta saatu tieto huomioidaan suunnitelmallisessa valvonnassa (PDCA). Valvontayksikkö osallistuu Ruokaviraston tiedon ja teknologian hyödyntämisen kehittämisen koulutuksiin. Valvontayksiköstämme on terveystarkastaja mukana Ruokaviraston elintarvikeketjun etämyynnin valvontaverkostossa. Valvontayksikössä jaetaan tietoa etämyynnin valvonnan keinoista.

Suunnitelmallisen valvonnan tavoitteet ja painopisteet on esitetty liitteessä 2.

17.2.1.4 Valvontakohteiden hyväksymis- ja ilmoitusmenettely, valvontakohdetietojen päivittäminen ja riskinarviointi

Hyväksymismenettelyä edellyttävissä valvontakohteissa suoritetaan tarkastus ennen hyväksymispäätöksen tekoa. Hyväksymispäätös tehdään 60 vuorokauden kuluessa asian vireille tulosta, ellei asian laajuus, hakemuksen puutteellisuus tai muu erityinen syy edellytä asian pitempää käsittelyä. Hyväksynnän jälkeen valvontakohde kuuluu suunnitelmallisen valvonnan piiriin.

Elintarvikehuoneistoilmoituksen käsittelystä annetaan toimijalle todistus. Alustavaan riskinarviointiin perustuen kohteen ensimmäinen suunnitelmallinen tarkastus suoritetaan viimeistään kuuden kuukauden kuluessa toiminnan aloittamisesta. Virtuaalihuoneistojen kohdalla tarkastus tehdään asiakirjatarkastuksena.

Elintarvikelain 8-11 ja 13 §:n mukaisista huoneistoista, joista ei ole tehty hyväksymishakemusta tai ilmoitusta, kehoitetaan tekemään hakemus tai ilmoitus. Hyväksynnän tai todistuksen antamisen jälkeen valvontakohde kuuluu suunnitelmallisen valvonnan sekä tiettyjä poikkeuksia lukuun ottamatta säännöllisen valvonnan piiriin.

Valvontakohdetiedot ja Ruokaviraston ohjeistuksen perusteella määritelty tarkastustiheys kirjataan VATI-järjestelmään.

Valvontakohteiden riskinarviointia ja tietojen päivittämistä tehdään tarkastusten yhteydessä.

17.2.2 Vuosittain tehtävä suunnitelmallinen valvonta

Suunnitelmallisten tarkastusten määrä on esitetty liitteessä 1.

Suunnitelmallisen valvonnan tavoitteet ja painopisteet on esitetty liitteessä 2.

17.2.3 Ruokaviraston valvontasuunnitelmaan (VASU) sisältyvä valvonta

Varaudutaan osallistumaan Ruokaviraston vuosittaisiin valvontatoimenpiteisiin, jotka on esitetty liitteessä 2. Vuodelle 2026 Ruokavirastolla ei ole valvontayksiköiden valvontahankkeita. Muiden valvontapyyntöjen käytännön järjestelyistä sovitaan tapauskohtaisesti.

17.2.4 Näytteenotto ja näytteiden tutkiminen

Viranomaisnäytteenotto- ja tutkimussuunnitelma sisältää vuosittain riskinarviointiin perustuen otettavat valvontanäytteet kohdetyypeittäin. Kohdetyyppejä, näytteiden määriä, näytteenottotiheyksiä ja näytteistä tehtäviä tutkimuksia määriteltäessä on otettu huomioon valvontakohteiden toiminnan laatu ja laajuus sekä toimintaolosuhteet ja omavalvonnan toimivuus (Komission asetus (EY) 2073/2005, Ruokaviraston ohje 4095/04.02.00.01/2020/5) Lisäksi suunnitelmaan on sisällytetty valvontayksikön omat tutkimushankkeet.

Viranomaisvalvontanäytteitä (vov) otetaan lainsäädännön määräämän näytteenoton ja tutkimusten varmistamiseksi, epäiltäessä tuotteiden turvallisuutta sekä valvontayksikön omien tutkimushankkeiden toteuttamiseksi. Viranomaisnäytteet tutkitaan elintarvikelain (297/2021) 35 § tarkoittamissa laboratorioissa.

Mikäli toimija ei ole tutkinut tuotantoympäristöään ja tuotteitaan omavalvontansa mukaisesti, viranomainen ottaa omavalvonnan valvontanäytteitä (ovv) toimijan kustannuksella.

Tutkimustulokset lähetetään toimijalle suoraan laboratoriosta. Raja-arvojen ylittyessä tarkastaja on yhteydessä toimijaan. Selvitetään, mistä raja-arvojen ylitykset johtuvat ja sovitaan korjaustoimenpiteet. Toimijaa ohjeistetaan ottamaan uusintanäytteet ja pyydetään lähettämään tutkimustulokset tarkastajalle.

Vuosittaiset elintarvikkeiden viranomaisnäytteet 2025 (liite 3).

17.2.4.1 Valvontayksikön omat tutkimushankkeet

Valvontayksikön omat tutkimushankkeet on esitetty liitteissä 2 ja 3.

17.2.4.2 Ruokaviraston valvontasuunnitelmaan (VASU) sisältyvä näytteenotto

Varaudutaan osallistumaan Ruokaviraston elintarvikkeiden torjunta-ainejäämien sekä vierasaineiden valvontatoimenpiteisiin sisältyvään näytteenottoon. Muiden näytteenottopyyntöjen käytännön järjestelyistä sovitaan tapauskohtaisesti.

17.3 MUU VALVONTA

17.3.1 Häiriötilanteet, asiakasvalitukset ja takaisinvedot

Ruokamyrkytysten, elintarvike-epidemioiden ja muiden häiriötilanteiden käsittely ja selvitystyö aloitetaan häiriötilannesuunnitelman mukaisesti heti, kun asia on saatu tiedoksi.

Asiakasvalitukset käsitellään viivytyksettä.

Takaisinvetotilanteessa toimijaa ohjeistetaan tekemään tiedottaminen toimijan omalla kustannuksella. Takaisinvetojen toteutumista valvotaan suunnitelmallisen valvonnan tarkastuksissa.

17.3.2 Hallinnolliset pakkokeinot (Elintarvikelaki (297/2021) luku 9)

Hallinnollisten pakkokeinojen käyttämisestä on laadittu valvontayksikön yhteiset, elintarviketiimissä hyväksytyt menettelytavat, jotka löytyvät elintarviketiimin Teams-kansiosta, Oiva. Ohjeessa on kuvattu määräys- ja kuulemisasiakirjojen valmistelun, kiellon kuulemis- ja päätöisasiakirjojen valmistelun, uhkasakon ja teettämisen tai keskeyttämisen, elintarvikehuoneiston hyväksymisen peruuttamisen sekä asian kuulemisvaiheessa raukeamisen prosessikaavio. Menettelytapaohjeessa on linkit Ruokaviraston ohjeeseen (3761/04.02.00.01/2020/3) sekä malliasiakirjoihin.

17.3.3 Suunnitelmallisen valvonnan ulkopuolelle jäävät valvontakohteet

Suunnitelmallisen valvonnan ulkopuolelle jääviä valvontakohteita valvotaan valitusten perusteella tai muutoin tarvittaessa sekä terveydensuojelulain mukaisten tarkastusten yhteydessä.

17.3.4 Elintarvikevalvontaan liittyvä muu työ

Merkittävistä lainsäädäntömuutoksista ja Ruokaviraston uusista ohjeista tiedotetaan toimijoita keskitetysti tai tarkastusten yhteydessä. Toimijoita valmennetaan tarkastustyön ohella valvontahankkeiden yhteydessä laadituilla toimintaohjeilla. Tavoitteena on järjestää koulutustilaisuuksia eri valvontakohdetyyppien toimijoille.

Elintarvikevalvonnan ajankohtaisista asioista tiedotetaan myös kuntalaisille mm. Siun Soten verkkosivuilla ja sosiaalisessa mediassa.

Yrittäjien, järjestöjen, oppilaitosten ja toisten viranomaisten kanssa luodaan yhteistyökäytäntöjä.

18 Terveydensuojelun valvontasuunnitelma

18.1 TARKASTUSTEN SISÄLLÖN MÄÄRITTELY

Terveydensuojelulain mukaiset tarkastukset kohdentuvat tiloihin, toimintatapoihin, olosuhteisiin sekä asiakirjoihin. Tarkastus voidaan rajata kohteessa vain tiettyyn toimintoon tai asiaan. Tarkastuksissa kiinnitetään huomiota mm. sisäilman laatuun, radonpitoisuuden mittaustuloksiin, huoneilman lämpötilaan, siisteyteen, ilmanvaihdon riittävyyteen, toimijan omavalvontaan sekä normaaliolojen häiriötilanteiden varautumissuunnitelmiin ja -ohjeisiin.

Tilanteissa, joissa tarkastus ei edellytä valvontakohteessa paikan päällä käyntiä, voidaan tehdä asiakirjatarkastus.

Suunnitelmallisen valvonnan tarkastuskertomukset tehdään pääsääntöisesti VATI-lomakkeita käyttäen. Tarkastuskertomus toimitetaan tarkastuskohteeseen sekä tarvittaessa toimijalle yleensä suoraan järjestelmästä. Samalla valvontatiedot kirjautuvat VATI-järjestelmään. Koska tarkastus voi sisältää useiden ympäristöterveydenhuollon lakien mukaisia toimenpiteitä, tarkastuskertomukseen merkitään selkeästi, minkä lain mukaisia ja mitä toimenpiteitä tehty tarkastus sisältää. Tarvittaessa suoritetaan seurantatarkastus.

Valvonnassa hyödynnetään LaatuNettiä, LVV:n ohjeita, asianomaisia RT-kortteja sekä valvontayksikössä laadittuja ohjeita. Terveysuojeluprosessit on kuvattu LaatuNetissä.

Terveysuojelulain mukaisen valvontatarkastuksen tavoitteena on:

- ennaltaehkäistä, vähentää ja poistaa sellaisia elinympäristössä esiintyviä tekijöitä, jotka voivat aiheuttaa terveyshaittaa (terveysuojelu).
- antaa haitan estämiseksi ja tilanteen korjaamiseksi tarpeelliset ohjeet, toimenpidekehotukset ja määräykset
- tehdä aistinvaraista tarkastelua ja arviointia sekä mahdollisesti myös mittauksia ja näytteenottoa jatkotutkimuksia varten.
- suunnitelmallisen valvonnan tavoitteet on esitetty liitteessä 2

18.2 SUUNNITELMALLINEN VALVONTA

18.2.1 Valvonnan tavoitteet ja painopisteet

Ohjelmakauden 2025–2028 teemana on vaikuttava valvonta ja ydintehtävät. Terveysuojelulain valtakunnallisen valvontaohjelman painopisteet ovat talousvesivalvonnan uudet sisällöt, osaaminen ja paikalliset tarpeet viranomaisvalvonnassa sekä varautuminen ja valmius terveysuojelussa.

18.2.1.1 Talousvesivalvonnan uudet sisällöt

Alueellista yhteistyötä varten Itä-Suomeen perustettiin vuoden 2024 syksyllä talousvesivalvontaa tekevien viranhaltijoiden yhteistyöryhmä. Työryhmässä mm. jaetaan kokemuksia ja yhtenäistetään käytäntöjä. Pohjois-Karjalan Ympäristöterveydestä on edustus myös LVV:n vesihuollon työryhmissä sekä terveysuojelulain uudistustyön alatyöryhmissä.

Talousvesilaitosten riskienhallintasuunnitelmat laaditaan yhteistyössä laitosten sekä muiden riskienhallinnan kannalta keskeisten viranomaisten ja sidosryhmien kanssa. Riskienhallintasuunnitelmat on tarkistettava ajoissa ja ennen uusien valvontatutkimusohjelmien tarkistamista.

Ensisijaisten tilojen omistajia neuvotaan ja ohjataan tekemään rakennusten vesilaitteistojen riskinarvioinnit. Riskinarviointien ja -hallintatoimien on oltava tehtynä viimeistään 12.1.2029. Ensisijaisia tiloja ovat tietyt majoitustilat, kylpylät, uimahallit, maauimalat, saunat, tehostettua palveluasumista antavat sosiaalihuollon yksiköt sekä sairaaloiden ja terveyskeskusten vuodeosastot.

18.2.1.2 Osaaminen ja paikalliset tarpeet viranomaisvalvonnassa

Pohjois-Karjalan ympäristöterveydenhuolto mahdollistaa viranhaltijoiden lisäkouluttautumisen ja erikoistumisen valvonnan eri osa-alueilla. Valvojat ovat myös aktiivisia tiedon hankkimisessa. Verkostoitumista tehdään eri toimialojen ja sekä muiden valvontayksiköiden kanssa.

Yksikössä on riittävästi terveydensuojelun valvonnassa tarvittavia mittareita ja välineitä. Uusia laitteita hankitaan tarvittaessa talousarvion puitteissa. Mittarit kalibroidaan säännöllisesti.

Koulutuksia järjestetään myös toimijoille, mm. Riverian kanssa yhteistyössä on järjestetty siivouškoulutuksia.

18.2.1.3 Valmius ja varautuminen terveydensuojelussa

Valvontaohjelmakaudella korostetaan varautumisen tärkeyttä terveydensuojelussa. Pohjois-Karjalan Ympäristöterveydessä on jo pitkään panostettu varautumiseen varsinkin vesilaitosten kanssa. Suunnitelmat on myös yhteensovitettu vesilaitosten varautumissuunnitelmien kanssa. Myös muita terveydensuojeluvalvonnan toimijoita neuvotaan ja ohjataan varautumisessa omaavalmiussuunnitelmien kanssa.

Terveysvalvonnan häiriötilanne- ja valmiusharjoituksiin osallistutaan aktiivisesti, samoin Pelastusopiston järjestämiin koulutuksiin. Vesilaitoksille on järjestetty koulutuksia ja harjoituksia.

Alueellisen valmiuden kehittämiseksi toimitaan Pohjois-Karjalan alueellisissa valmiusryhmissä, Siun soten valmiustyöryhmässä ja tarvittaessa kuntien valmiussuunnitelmien mukaisissa kuntien johtoryhmissä.

18.2.2 Valvontakohteiden hyväksymis- ja ilmoitusmenettely, valvontakohtetietojen päivittäminen ja riskinarviointi

Terveydensuojelulain mukaiset valvontakohteet vaativat joko viranomaisen hyväksynnän tai ovat ilmoituksenvaraisia. Terveydensuojeluviranomainen tekee hakemusta koskevan päätöksen tai antaa ilmoituksen tekijälle todistuksen ilmoituksen vastaanottamisesta, jolloin toiminta pääosin tulee suunnitelmallisen valvonnan kohteeksi. Terveyskeskusten ja sairaaloiden vuodeosastojen ensisijaisten tilojen tiedot pyydetään esim. ilmoituslomakkeella ja ne lisätään VATI-järjestelmään.

Alustavaan riskinarviointiin perustuen kohteen ensimmäinen suunnitelmallinen tarkastus suoritetaan viimeistään kuuden kuukauden kuluttua toiminnan aloittamisesta.

18.2.3 Vuosittain tehtävä suunnitelmallinen valvonta

Suunnitelmallisten tarkastusten määrä on esitetty liitteessä 1.

Suunnitelmallisen valvonnan tavoitteet ja painopisteet on esitetty liitteessä 2.

18.2.4 Näytteenotto ja näytteiden tutkiminen

Valvonta tukeutuu näytteenottoon ja näytteiden analysointiin TsL:n 49 a §:n mukaisissa laboratorioissa. Terveystarkastajalaki ja sen perusteella annetut säädökset määrittelevät tarvittavat talous- ja uimavesien näytemäärät ja niistä tehtävät tutkimukset. Muu näytteenotto perustuu riskinarviointiin ja valvontaa suorittavan viranomaisen harkintaan.

Osa toimijoista huolehtii itse näytteenotosta tai ovat ulkoistaneet näytteenoton, muiden toimijoiden kohteista terveystarkastajat ottavat näytteet. Kunkin toimijan valvoja varmistaa käytännössä, että näytteenottaja tuntee näytteenoton periaatteet. Viranhaltijat ottavat vuosittain n. 300 talousvesinäytettä, n. 250 allasvesinäytettä sekä n. 200 näytettä uimarantavesistä.

Tutkimustulokset toimitetaan laboratoriosta suoraan toimijalle sekä terveystarkastajalle. Tulokset haetaan sähköisesti siirtopalvelun kautta kohteelle VATI-järjestelmään.

Häiriötilanteissa toimitaan häiriötilannesuunnitelman mukaan. Virka-ajan ulkopuolella laboratoriolla on käytössä päivystyspuhelinnumero.

18.3 MUU VALVONTA

18.3.1 Häiriötilanteiden ja asiakasvalitusten käsittely

Vesiepidemioiden sekä muiden häiriötilanteiden käsittely ja selvitystyö aloitetaan heti niiden tultua ilmi häiriötilannesuunnitelman mukaisesti.

Suunnitelmallisen valvonnan ulkopuolelle jääviä valvontakohteita valvotaan yhteydenottojen perusteella tai muutoin tarvittaessa.

Asiakasvalitusten käsittely aloitetaan viivytyksettä.

18.3.2 Asumisterveysasioiden käsittely

Asuntotarkastuksia tehdään pyydettyäessä terveyshaittojen selvittämiseksi ja poistamiseksi. Asuntotarkastukset liittyvät sisäilman laatuun, home- ja kosteushaittoihin, meluhaittoihin, asuntojen likaisuuteen tai huonokuntoisuuteen, ilmanvaihdon puutteellisuuteen, kylmyyteen ja hajuihin. Kuntalaisille ja kiinteistöjen omistajille annetaan neuvontaa ja ohjausta asumisterveyteen liittyvissä kysymyksissä. Sisäilmaselvityksissä käytetään tarvittaessa ulkopuolisia asiantuntijoita. Asunnontarkastusprosessi on kuvattu LaatuNetissä.

18.3.3 Kansainväliset laivatarkastukset

Valvira on päättänyt, että tiettyjen suomalaisten kaupunkien satamissa tehdään Maailman terveysjärjestön (WHO) kansainvälisen terveyssäännösten (IHR 2005) mukaisia tarkastuksia aluksilla. Siun soten alueella tällainen satama on Joensuussa. Terveystarkastajat tekevät tarkastukset ja antavat todistukset toimialueellaan aluksen saniteettitoimenpiteistä tai saniteettitoimenpiteistä vapauttamisesta. Laivatarkastukset kuuluvat suunnitelmallisen valvonnan piiriin. Kansainvälisen tilanteen vuoksi laivatarkastuksia ei ole viime vuosina ollut.

19 Tupakkalain valvontasuunnitelma

19.1 TARKASTUSTEN SISÄLLÖN MÄÄRITTELY

19.1.1 Tarkastusten tavoitteet

Tupakkalain mukaisen valvontatarkastuksen tavoitteena on tarkastaa kohteen toiminnan ja tilojen lainmukaisuus. Jos tarkastuksessa tai muutoin havaitaan säännösten vastaista toimintaa, säännösten vastainen toiminta kielletään sekä asetetaan määräaika, jonka kuluessa tällainen toiminta on lopetettava.

Tupakoinnin aiheuttamia haittoja ehkäistään parhaiten rajoittamalla uusien tupakoitsijoiden määrää. Käytännössä tupakoinnin aloittaminen ja tupakoinnin muodostuminen säännölliseksi tavaksi tapahtuu melko nuorena, jo ennen kuin on saavutettu tupakan ostamiseen oikeuttava ikä. Juuri tässä vaiheessa on ennaltaehkäisevillä toimilla eniten terveyttä edistävä kokonaisvaikutus. Tupakkalain säännöllinen valvonta ehkäisee nuorten tupakointia vaikuttamalla tupakan saatavuuteen ja kysyntään, sekä tehostaa nuorison tupakoinnin rajoittamiseksi asetettujen tupakointikieltojen valvontaa.

19.1.2 Tarkastusten sisällön yleinen määrittely

Tarkastus kohdistetaan tiloihin, toimintatapoihin, olosuhteisiin, asiakirjoihin ja tuotteisiin. Tarkastus pitää sisällään koko kohteen tarkastuksen tai vain jonkin osa-alueen tarkastuksen. Tarkastuksesta laaditaan VATI:ssa tarkastuskertomus, joka toimitetaan tiedoksi tarkastuskohteelle sekä tarvittaessa muille viranomaisille. Tarvittaessa suoritetaan seurantatarkastus.

19.2 SUUNNITELMALLINEN VALVONTA

Valtakunnallisen tupakkalain valvontaohjelmakauden 2025–2028 painopisteet pohjautuvat ympäristöterveydenhuollon yhteisen valvontaohjelman teemoihin. Tupakkalain valvonnan painopisteitä ovat savuttomat nikotiinituotteet, laittoman kaupan ehkäisy ja jäljitettävyyden, etämyynti, markkinointi ja ehkäisevä päihdetyö.

Suunnitelmalliseen valvonnan piiriin kuuluvien valvontakohteiden tarkastustiheys on määritetty kohteiden riskinarvioinnin perusteella. Suunnitelmallisten tarkastusten määrä on esitetty liitteessä 1. Suunnitelmallinen valvonta pohjautuu valtakunnallisen valvontaohjelman painopistealueisiin (liite 2).

19.2.1 Savuttomat nikotiinituotteet

1.8.2025 voimaan astuneella tupakkalain muutoksella lakiin lisättiin määritelmä savuttomista nikotiinituotteista. Savuttomalla nikotiinituotteella tarkoitetaan nikotiinia sisältävää tupakan vastiketta, joka vastaa käyttötarkoitukseltaan purutupakkaa, nenänuuskaa tai suussa käytettäväksi tarkoitettua tupakkaa. Esimerkiksi nikotiinipussit täyttävät tällaisen tuotteen määritelmän. Lainmuutoksen myötä, savuttomien nikotiinituotteiden vähittäismyynti edellyttää vähittäismyyntiluvan hakemista ja tuotteiden tukkumyynnistä on tehtävä ilmoitus.

Tupakkalain muutoksella säädettiin savuttomia nikotiinituotteita koskevasta enimmäisnikotiinipitoisuusrajasta ja tunnusomaisten tuoksujen ja makujen kieltämisestä, lukuun ottamatta mentolia ja minttua. Muilta osin tuotteita koskeva sääntely on pääosin vastaavaa kuin se on tupakkalaissa tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden osalta. Osa muutoksista tulee voimaan tupakkalaissa määritetyn siirtymäajan jälkeen.

Painopisteen tavoitteena on varmistaa, että savuttomat nikotiinituotteet ja niiden myynti täyttävät tupakkalain mukaiset vaatimukset. Savuttomien nikotiinituotteiden valvontaa tehdään tupakkalain suunnitelmallisten tarkastusten yhteydessä.

19.2.2 Laittoman kaupan ehkäisy ja jäljitettävyys

Tupakkatuotteiden vähittäismyyntipakkauksiin tulivat vaiheittain 20.5.2019 alkaen pakollisina ominaisuuksina turvaominaisuusmerkintä sekä jäljitettävyyssjärjestelmän mukainen yksilöllinen tunnistus. Näiden

pakkausmerkkien avulla pystytään varmistumaan tupakkatuotteen aitoudesta sekä jäljittämään tuote valmistuksesta aina vähittäismyyntiin asti. Vähittäismyyntipakkausten uusien pakollisten merkintöjen tarkoituksena on ehkäistä tupakkatuotteiden laitonta kauppaa.

Tupakkatuotteiden laittoman kaupan ehkäisyn valvontaan pyritään ottamaan avuksi LVV:n ylläpitämä tupakkatuotteiden jäljitettävyyjärjestelmä. Tietojärjestelmää voidaan käyttää puhelimelle tai tabletille ladattavan applikaation kautta, jolloin voidaan tarkastuksen yhteydessä tarkistaa vähittäismyyntipakkauksessa oleva yksilöllinen tunnistetieto.

19.2.3 Etämyynti

Tupakkalain muutoksen myötä, tupakkatuotteita, sähkösavukkeita, nikotiininesteitä ja poltettavaksi tarkoitettuja kasviperäisiä tuotteita koskeva etämyyntikielto laajeni koskemaan myös savuttomia nikotiinituotteita. Käytännössä etämyyntikielto tarkoittaa, että edellä mainittuja tuotteita ei saa myydä Internetin tai muiden etämyyntikanavien välityksellä. Etämyyntikiellon noudattamista valvotaan suunnitelmallisten tarkastusten yhteydessä.

19.2.4 Markkinointi

Tupakkalaissa säädettyjen tuotteiden markkinointi on kiellettyä. Tupakkalain muutoksen myötä markkinointikielto koskee myös savuttomia nikotiinituotteita. Markkinoinniksi katsotaan mainonta, epäsuora mainonta ja muu myynninedistämistoiminta sekä tupakkasponsorointi. Tupakkalain alaisia tuotteita ei tiettyjä poikkeuksia lukuun ottamatta saa pitää vähittäismyynnissä esillä. Tuotteissa tai myynnissä ei saa esiintyä erityisesti lapsia tai nuoria kiinnostavia aiheita. Markkinointikiellon noudattamista valvotaan suunnitelmallisten tarkastusten yhteydessä. Valvonnassa kiinnitetään huomiota myös myyntipaikkojen mahdollisiin verkkosivuihin ja sosiaalisen median kanaviin.

19.2.5 Ehkäisevä päihdetyö

Eri tahojen välinen yhteistyö on keskeisessä roolissa myös tupakoinnin vähentämisessä. Jatkossa yhteistyöllä pyritään vähentämään myös savuttomien nikotiinituotteiden käyttöä. Osallistumme mahdollisuuksien mukaan ehkäisevää päihdetyötä Pohjois-Karjalassa harjoittavien tahojen toimintaan. Painopisteen tavoitteena on kehittää tupakkalakeja valvovien viranomaisten ja ehkäisevän päihdetyön yhteistyötä niin, että yhteistyön tulokset tukisivat sekä tupakkalain että ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä annetun lain tavoitteiden toteutumista.

19.3 MUU VALVONTA

19.3.1 Yllättävät valvontatapaukset

Yllättävillä valvontatapauksilla tarkoitetaan esimerkiksi ilmoituksia, jotka koskevat tupakkalain alaisten tuotteiden myyntiä alaikäisille, mainontaa, laitonta kauppaa, esilläpitoa tai tupakointikieltojen rikkomista. Saapuneiden ilmoitusten käsittely aloitetaan viivytyksettä.

19.3.2 Lupahakemusten ja ilmoitusten käsittely ja neuvonta

Pohjois-Karjalan ympäristöterveydenhuollon valvontayksikkö vastaa valvonta-alueellaan tupakkalain alaisten tuotteiden vähittäismyyntilupaa koskevien hakemusten ja tukkumyynti-ilmoitusten käsittelystä sekä näihin liittyvän neuvonnan antamisesta.

19.3.3 Kunnan toimesta tapahtuva näytteenotto ja tutkiminen

Tupakkalain mukaisella tarkastuskäynnillä käytetään ensisijaisesti aistihavaintoihin perustuvaa arviointia. Tupakkalain myynnin ja mainonnan valvontaan ei yleensä liity näytteenottoa, mutta se on kuitenkin tietyissä tilanteissa, LVV:n pyynnöstä, mahdollista. LVV voi tehdä näytteenottopyyntöjä yksittäisissä valvontaan liittyvissä asioissa. Näihin liittyvistä käytännön järjestelyistä sovitaan tapauskohtaisesti.

19.3.4 Asuntoyhteisöjen tupakointikieltohakemukset

Pohjois-Karjalan ympäristöterveydenhuollon valvontayksikkö vastaa valvonta-alueellaan asuntoyhteisöjen tupakointikieltohakemusten käsittelystä sekä tähän liittyvästä valvonnasta ja neuvonnan antamisesta.

Asuntoyhteisö voi hakea tupakointikiellon määräämistä asuntoyhteisön rakennuksen huoneistoihin kuuluville parvekkeille, huoneistojen käytössä oleviin ulkotiloihin ja huoneistojen sisätiloihin. Tupakointikielto määrätään asuinhuoneiston asuintilaan vain, jos savun kulkeutumista ei ole mahdollista ehkäistä.

19.3.5 Opasteet ja yleisten tupakointikieltojen valvonta

Sisätilan tai ulkoalueen haltijan ja yleisen tilaisuuden järjestäjän on asetettava näkyville tupakointikiellon sekä tupakointiin tarkoitetun tilan osoittavat opasteet. Elintarvike- ja terveydensuojelulain mukaisissa kohteissa esimerkiksi ravintoloissa, päiväkodeissa, oppilaitoksissa, tapahtumissa ja EU-uimarannoilla tehdään havaintoja tupakkalain noudattamisesta. Puutteita havaittaessa kohteeseen tehdään tupakkalain mukainen tarkastus.

20 Lääkelain valvontasuunnitelma

20.1 SUUNNITELMALLINEN VALVONTA

Pohjois-Karjalan ympäristöterveydenhuollon valvontayksikkö vastaa valvonta-alueellaan lääkelain alaisten nikotiinivalmisteiden varastointi- ja myyntipaikkojen valvonnasta. Valvontakohteisiin tehtävillä suunnitelmallisilla tarkastuksilla varmistetaan, että tuotteet ja niiden myynti on lääkelain vaatimusten mukaista.

Ympäristöterveydenhuolto toteuttaa nikotiinivalmisteiden myyntipaikkojen tarkastukset muun valvonnan yhteydessä. Fimea ei ole valmistellut valtakunnallista lääkelain valvontaohjelmaa.

Suunnitelmallisten tarkastusten määrä on esitetty liitteessä 1.

Suunnitelmallisen valvonnan tavoitteet ja painopisteet on esitetty liitteessä 2.

20.2 MUU VALVONTA

20.2.1 Yllättävät valvontatapaukset

Yllättävillä valvontatapauksilla tarkoitetaan esimerkiksi alaikäisille myyntiä koskevia ilmoituksia. Saapuneiden ilmoitusten käsittely aloitetaan viivytyksettä.

20.2.2 Lupakäsittelyt ja neuvonta

Pohjois-Karjalan ympäristöterveydenhuollon valvontayksikkö vastaa valvonta-alueellaan nikotiinivalmisteiden vähittäismyyntilupien käsittelystä ja tähän liittyvän neuvonnan antamisesta.

20.2.3 Kunnan toimesta tapahtuva näytteenotto ja tutkiminen

Lääkelain mukaisella tarkastuskäynnillä käytetään ensisijaisesti aistihavaintoihin perustuvaa arviointia. Nikotiinivalmisteiden myynnin valvontaan ei yleensä liity näytteenottoa, mutta se on kuitenkin tietyissä tilanteissa, toisen viranomaisen pyynnöstä, mahdollista. Näihin liittyvistä käytännön järjestelyistä sovitaan tapauskohtaisesti.

21 Kunnallinen suunnitelma eläinlääkäripalveluista sekä eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnasta

21.1 PAINOPISTEET

Kunnan on laadittava suunnitelma järjestämistään eläinlääkäripalveluista sekä eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan järjestämisestä alueellaan. Kunnan eläinlääkintähuollon suunnitelmasta säädetään eläinlääkintähuoltolain (765/2009) 10 §:ssä. Uusi eläinlääkintähuoltolaki tulee voimaan 1.1.2026 (285/2023). Suunnitelman tulee sisältää tiedot eläinlääkäripalvelun tuottamistavasta, saatavuudesta, laadusta ja mitoituksesta sekä valvontaan kuuluvista tarkastuksista, näytteenotoista ja muista toimenpiteistä. Aluehallintovirasto, jatkossa Ruokavirasto, ohjaa kunnan suunnitelman laatimista sekä valvoo ja arvioi sen toteutumista.

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan tavoitteena on toteuttaa eläintauti-, eläinsuojelu- ja eläinten lääkitsemislainsäädännössä sekä helposti leviävien eläintautien vastustamisesta annetussa laissa ja tilatukijärjestelmän täytäntöönpanosta annetussa laissa asetettuja päämääriä. Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaa toteutetaan alue- ja paikallistasolla. Valvonnan suuntaamisessa pyritään riskiperusteisuuteen. Valvontaa suoritetaan sekä ennalta suunniteltuna valvontana että epäilyyn perustuvana valvontana.

Ruokavirasto on valmistellut eläinlääkintähuollon valtakunnallista ohjelmaa (EHO) vuosille 2025–2028. Kauden painopisteet pohjautuvat kolmeen kehittämisteemaan: 1. valmius, varautuminen ja huoltovarmuus, 2. vastuullisuus ja kestävyys, sekä 3. teknologia ja tieto. Vuoden 2026 painopisteenä on uuden eläinlääkintähuoltolain mukainen toiminta.

Valvontayksiköllä on lisäksi kaksi omaa painopistealuetta, jotka ovat lakisääteisten eläinlääkäripalvelujen laadun ja saatavuuden varmistaminen uuden lainsäädännön myötä mukaan lukien toimitilat ja laitteet sekä tietojohtamisen ja yleisen laadun kehittäminen.

21.2 VALVONNAN TOIMEENPANO

Kunnan on huolehdittava eläintautilaissa, eläinten hyvinvointilaissa, eläinten lääkitsemislaissa sekä sivutuotelainsäädännössä kunnaneläinlääkärille säädettyjen tai näiden lakien nojalla määrättyjen valvontatehtävien hoidon edellytysten järjestämisestä alueellisen suunnitelman ja valtakunnallisen ohjelman mukaisesti (ElHL 15§).

21.2.1 Eläinten terveyden valvonta

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2016/429 (ns. eläinterveys säännöstö) on sovellettu 21.4.2021 alkaen. Uudistuksen johdosta myös kansallinen eläintautilaki ja sen nojalla annetut asetukset uudistettiin ja myös niitä on sovellettu 21.4.2021 alkaen. Eläinterveysviranomaisen tekemään tarkastukseen tai tutkimukseen, joka liittyy eläinterveyttä koskevien säädösten noudattamisen valvontaan, sovelletaan, mitä valvonta-asetuksessa (EU 625/2017) säädetään virallisesta valvonnasta.

21.2.2 Eläintautivalmius

Aluehallintovirasto jatkossa Ruokavirasto suunnittelee, ohjaa ja toteuttaa eläintautien vastustamista toimialueellaan. Ruokavirasto ylläpitää toimialueensa eläintautivalmiutta ja laatii toimialuettaan koskevia valmiussuunnitelmia eläintautien varalta.

Pohjois-Karjalan ympäristöterveyden osalta poikkeustilanteiden eläinlääkintähuolto on selostettu ympäristöterveydenhuollon valmiussuunnitelmassa. Yhteistoiminta-alueen eläinlääkäreistä viisi on Ruokaviraston nimeämiä valmiuseläinlääkäreitä. Eläintautiepidemian uhatessa, eläintautivalvontaan liittyvien valmiusharjoitusten ajaksi tai muusta syystä tapahtuvaa tehostettua valvontaa käynnistettäessä valmiuseläinlääkärit siirtyvät eläintautivalvontaan ja heidän normaalit työtehtävänsä siirretään kokonaan tai osittain muille eläinlääkäreille. Tehtävät priorisoidaan ja tarvittaessa jätetään kiireettömiä tehtäviä odottamaan.

Ruokavirasto ohjaa eläintautien vastustamiseen liittyvää toimintaa. Lisäksi Ruokavirasto järjestää valmiuseläinlääkäreille tehtävän edellyttämää täydennyskoulutusta säännöllisesti.

21.2.3 Eläintautiepäilyt ja -tapaukset ja eläintautien ilmoittaminen

Kunnan- tai läänineläinlääkäri tutkii viipymättä eläimen, jossa epäillään vastustettavaa tai uutta vakavaa eläintautia ja arvioi, onko kyseessä epäily, joka on syytä varmistaa lisätutkimuksilla. Epäilyn kynnyks on syytä pitää riittävän alhaisena, koska Suomen hyvä eläintautitilanne voi lisääntyvän kansainvälisen eläinkaupan ja muun liikenteen vuoksi muuttua nopeasti. Päätöksen siitä, onko kyseessä virallinen eläintautiepäily, tekee Ruokavirasto. Jos kyseessä on virallinen eläintautiepäily, Ruokavirasto voi antaa pitopaikalle välttämättömiä toimenpiteitä koskevan päätöksen taudin leviämisen estämiseksi. Eläintautitilanteessa Ruokaviraston on varmistettava toimenpiteet tartunnan leviämisen ehkäisemiseksi, taudin alkuperän ja levinneisyyden selvittäminen ja tapauksen jälkihoito sekä yhteistyö elinkeinon kanssa vahinkojen minimoimiseksi ja uusien tartuntojen torjumiseksi.

Jos kunnaneläinlääkäri epäilee tai toteaa eläimellä olevan eläintautilain (76/2021) luetteloiu tauti, uusi tauti tai muu ilmoitettava eläintauti taikka jos hän vastaanottaa eläintautilain 19 tai 20 §:ssä tarkoitetun ilmoituksen, hänen on ilmoitettava asiasta Ruokavirastolle. Ilmoitus toimitetaan viipymättä myös ympäristöterveydenhuollon johtajalle. Lisäksi kunnaneläinlääkärin on kuukausittain toimitettava Ruokavirastolle yhteenveto kaikista virka-alueellaan todetuista luetteloiduista taudeista, uusista taudeista ja muista ilmoitettavista eläintaudeista.

Yhteenvedoon ei kuitenkaan tarvitse merkitä tietoja, jotka on talletettu Ruokaviraston käytössä olevaan tietojärjestelmään.

Osa eläintaukeista voi tarttua myös ihmisiin tai ihmisistä eläimiin. Kunnaneläinlääkärin on ilmoitettava asianomaiselle kunnan tartuntataudeista vastaavalle lääkärille sellaisista eläintaukeista, joista voi aiheutua vaaraa ihmisten terveydelle. Ilmoitus toimitetaan viipymättä myös ympäristöterveydenhuollon johtajalle.

Yhteyshenkilöt:

- Päivystävän läänineläinlääkärin yhteystiedot saa virka-ajan ulkopuolella numerosta 0295 204 658.
- Ympäristöterveydenhuollon johtajan tavoittaa virkapuhelimesta p. 013 330 8206.
- Kuntien tartuntatautien johtoryhmän (epidemiaselvitystyöryhmän) yhteystiedot löytyvät häiriötilanteiden ja poikkeusolojen suunnitelmista.

EU:n eläinterveys säännöstö (AHL) tuli sovellettavaksi 21.4.2021 alkaen. Muutos on laaja, vaikuttaen muun muassa joidenkin tautien luokitteluun, ja sisältää kokonaan uuden luokittelujärjestelmän käyttöönoton. Sekä viranomaisia että toimijoita koskevat toiminnan vaatimukset muuttuvat joiltain osin. Vuonna 2025 painopisteenä on jatkaa uuden lainsäädännön toimeenpanoa yhteistoiminta-alueella.

21.2.4 Pakollinen ja vapaaehtoinen terveystarkkailu

Joillekin lakisääteisesti vastustettaville eläintaukeille on erillislainsäädännöllä säädetty terveystarkkailun vähimmäistasosta. Kana-, broileri- ja kalkkunaparvia, uudistuseläimiä tuottavia sikaloita ja keinosiemennyssonneja tuottavia tai raakamaitoa luovuttavia nautojen pitopaikkoja koskee pakollinen salmonellatarkkailu. Pakolliseen salmonellatarkkailuun liittyvistä näytteenotoista ja tarkastuksista säädetään maa- ja metsätalousministeriön zoonoosista annetussa asetuksessa 316/2021. Eläinten pakollinen zoonoositarkkailu ja vapaaehtoinen terveystarkkailu perustuvat eläintautilakiin (76/2020), maa- ja metsätalousministeriön asetukseen zoonoosista (316/2021) ja maa- ja metsätalousministeriön asetukseen vapaaehtoisesta eläinten terveystarkkailusta (319/2021).

Pitopaikat voivat liittyä vapaaehtoiseen terveystarkkailuun lampaiden ja vuohien maedi-visnan varalta, tarhattujen hirvieläinten tuberkuloosiin tai kalojen BKD:n varalta. (MMM 319/2021). Myös siipikarjan vientilaitoksilla on toteutettava erillistä terveystarkkailu- ja näytteenotto-ohjelmaa.

21.2.4.1 Maedi-visna ja CAE

Yhteistoiminta-alueella on 14 lammastilaa, jotka ovat liittyneet vapaaehtoiseen terveystarkkailuun maedi-visnan ja CAE:n varalta. Näytteiden oton ja tarkastukset suorittavat ko. tiloja hoitavat kunnaneläinlääkärit.

21.2.4.2 Pakollinen salmonellavalvonta

Kana-, broileri- ja kalkkunaparvia, uudistuseläimiä tuottavia sikaloita ja keinosiemennyssonneja tuottavia tai raakamaitoa luovuttavia nautojen pitopaikkoja koskee pakollinen salmonellavalvonta.

Pakollinen salmonellavalvonta ei koske ns. kotitarvekanoja /-kalkkunoita, joiden lihaa tai munia ei luovuteta oman talouden ulkopuolelle. Siipikarjan salmonellavalvonnan piiriin kuuluvia pitopaikkoja on kuusi. Valvontaohjelman toteuttamisvastuu kuuluu ensisijaisesti toimijalle itselleen. Paikallinen kunnaneläinlääkäri seuraa toimijan toteuttaman näytteenoton säädöstenmukaisuutta ja hallinnoi parvista toimitettuja saapumisilmoituksia sekä huolehtii omalta osaltaan pakolliseen terveystalvontaan liittyvien tilakäyntien toteutumisesta ja välittää terveystalvonnasta saadut tiedot Ruokavirastolle ja valvontaeläinlääkärille. Valvontaohjelmaan kuuluvat valvontakäynnit hoitaa paikallinen kunnaneläinlääkäri.

21.2.4.3 Tarhattujen hirvieläinten terveystalvontaohjelma

Alueella ei ole vapaaehtoiseen terveystalvontaan tarhattujen hirvieläinten tuberkuloosin varalta kuuluvia pitopaikkoja.

21.2.4.4 Vesiviljelylaitosten terveystalvonta

Alueella neljä vesiviljelylaitosta on liittynyt vapaaehtoiseen terveystalvontaan kalojen BKD:n varalta.

Valvontaeläinlääkäreistä yksi on perehtynyt vesiviljelylaitosten talvontaan. Valvontaeläinlääkäri tai kunnaneläinlääkäri tekee tarkastukset ja näytteenotot Ruokaviraston ohjeistamalla tavalla. Tarkastusten yhteydessä havainnoidaan laitoksen riskejä saada tai levittää eläintauteja ja nämä riskit raportoidaan Ruokavirastolle tarkastuskertomuksessa.

Tarkastusten tarkoituksena on havainnoida eläimiä ja etsiä tarttuvien kala- tai raputautilien oireita sekä tarkastaa että pitopaikan toiminnassa noudatetaan lainsäädäntöä. Olennainen osa tarkastusta on kirjanpitoon ja laitoksen omavalvonnan kuvaukseen perehtyminen. Laitosten omavalvonta tarkastetaan ja sitä pyritään kehittämään yhdessä toimijoiden kanssa. Tarkastuksilla käytetään Ruokaviraston tarkastusta varten suunnittelemaa lomaketta, jonka kopion valvontaeläinlääkäri toimittaa Ruokavirastoon. Laitostarkastuksissa käytetään Ruokaviraston Vesiviljelylaitosten talvontaopasta.

21.2.5 Muu eläintautitalvonta

21.2.5.1 Eläinnäyttelyt

Kunnaneläinlääkärit tekevät tarkastuksia Ruokaviraston määräyksestä.

21.2.5.2 Eläinten keinollinen lisääntyminen

Pohjois-Karjalassa ei ole tällä hetkellä hyväksyttyä oriasemaa (sperman keräysasemaa) kotimaan kauppaan, joita kunnaneläinlääkäri valvoo kerran kolmessa vuodessa suoritettavilla tarkastuksilla. Tarkastustiheyttä voidaan lisätä, mikäli toiminnassa on poikkeamia. Pohjois-Karjalan ympäristöterveydenhuollon valvontayksikön alueella ei ole tiettävästi nautojen alkionsiirtojen lisäksi muita eläinten alkionsiirtoja.

Paikallinen kunnaneläinlääkäri valvoo karanteeneja, sperman keräysasemia, alkioden keräysryhmiä, alkioden tuotantoryhmiä sekä spermavarastoja ja tekee niissä säännöllisiä tarkastuksia sen varmistamiseksi, että ne täyttävät hyväksymiselle säädetyt edellytykset ja että toiminnalle säädetyt vaatimuksia ja hyväksymispäätöksessä asetettuja ehtoja noudatetaan. Valvonnan tulokset raportoidaan Ruokavirastoon vuosittain.

21.2.5.3 Kyyhkyslakat

Kyyhkyslakoissa, joista lähetetään kyyhkysiä kilpailuihin tai näyttelyihin, on kaikki lakassa pidettävät kyyhkysrokotettava vuosittain Newcastlentaudin leviämisen ehkäisemiseksi. Rokotuksen voi antaa kunnaneläinlääkäri tai muu eläinlääkäri. Tiedot rokotuksista on lähetettävä läänineläinlääkärille.

Rokotusvelvollisuuden toteutumisen varmistamiseksi läänineläinlääkäri voi määrätä kunnaneläinlääkärin tarkastamaan näyttelyyn tai kilpailuun osallistuvien kyyhkysten rokotustodistukset näyttely- tai kilpailupaikalla. Viesti-, näyttely- ja koristekyyhkyjen pitopaikkojen tulee olla rekisteröityjä. Aluehallintoviraston rekisterissä ei ole rekisteröityjä kyyhkyslakkoja Pohjois-Karjalan alueella.

21.3 ELÄINTEN TUNNISTAMINEN JA REKISTERÖINTI

Kunnaneläinlääkärit ja valvontaeläinlääkärit havainnoivat eläinten tunnistamiseen ja rekisteröintiin liittyviä asioita muiden tila- ja valvontakäyntien yhteydessä ja havaitessaan epäkohtia ryhtyvät toimenpiteisiin epäkohtien poistamiseksi ja ilmoittavat puutteista Ruokavirastoon.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2019/429 (ns. eläinterveyssäännöstö) on sovellettu 21.4.2021 alkaen. Uudistuksen takia myös kansallinen laki eläintunnistusjärjestelmästä uudistettiin ja myös sitä on sovellettu 21.4.2021 alkaen.

Tammikuusta 2023 lähtien koirien tunnistusmerkintä ja rekisteröinti ovat tulleet pakollisiksi. Koirien tunnistamisesta ja rekisteröinnistä on säädetty lailla eläinten tunnistamisesta ja rekisteröinnistä (1069/2021) ja maa- ja metsätalousministeriön asetuksella koirien tunnistamisesta ja rekisteröinnistä (68/2022). Valvontaeläinlääkärit valvovat koirien tunnistamisen ja rekisteröinnin toteutumista pääsääntöisesti eläinten hyvinvointivalvonnan yhteydessä. Myös kunnaneläinlääkäreillä on mahdollisuus valvoa säännösten noudattamista. Toimintaa muutetaan sitä mukaa, kun Ruokavirasto päivittää ja tarkentaa valvontaohjeita.

21.4 ELÄINTEN LÄÄKITSEMISEN VALVONTA

Kunnaneläinlääkärit ja valvontaeläinlääkärit suorittavat lääkitsemislain mukaista valvontaa eläinten pitopaikoissa Ruokaviraston määräyksestä. Tällöin huolehditaan, että valvontaa tekevä kunnaneläinlääkäri on esteetön eli muu kuin tilaa normaalisti hoitava eläinlääkäri.

21.5 SISÄMARKKINAKAUPPA, VIENTI JA TUONTI

21.5.1 Sisämarkkinakauppa

Sisämarkkinakaupan toimijoita koskeva rekisteröintivelvoite poistui 21.4.2021 jälkeen. Ruokavirasto ilmoittaa rekisteröinneistä ja tuontiluvista ohjeineen kunnaneläinlääkärille ja valvontaeläinlääkärille. Ruokavirasto ylläpitää Pikantissa viranomaisten saatavilla rekisteriä sisämarkkinoilla ETL:n 53 §:n toimijoista. Monilla toimijoilla on useita rekisteröintejä tai tuontilupia, mutta yksi rekisteröinti koskee vain yhtä eläinlajia tai tuotetta tai vain sisämarkkinatuontia tai -vientiä. Rekisteröinti on voimassa 3 vuotta myöntämisestä ja tuontilupa pääsääntöisesti myös 3 vuotta myöntämisestä. Ruokavirasto seuraa eri alueilla rekisteröityjä toimijoita.

Useimmat Ruokaviraston sisämarkkinakaupan ohjeet löytyvät Ruokaviraston internetsivuilta. Jos ohjeistus on laadittu yksittäistä toimijaa varten, siinä tapauksessa se lähetetään tiedoksi myös Ruokavirastolle. Epäselvissä tapauksissa tulee kääntyä läänineläinlääkäriin tai Ruokaviraston puoleen.

21.5.1.1 Sisämarkkinatuonti

Ruokavirasto seuraa saapuvia eriä TRACES-järjestelmän avulla ja määrää kunnaneläinlääkäriin tarvittaessa tarkastamaan saapuneet erät. Kaikki Suomeen saapuneet märehitijät ja siat tarkastetaan Ruokaviraston ohjeiden mukaisesti kahden arkipäivän sisällä saapumisesta. Riskimaista tuotavilta eläimiltä otetaan verinäytteet. Muiden erien osalta suositellaan tarkastamaan uusien toimijoiden osalta ensimmäinen saapunut erä, ja seuraavien tarkastusten tarve arvioidaan ensimmäisen tarkastuksen perusteella. Kunkin toimijan osalta tulisi tarkastaa vähintään yksi saapunut erä vuodessa. Kunnaneläinlääkäri voi seurata saapuvia eriä TRACES-järjestelmässä ja tehdä saapuneiden erien tarkastuksia myös ilman Ruokaviraston kehotusta. Toimija voi lisäksi oma-aloitteisesti pyytää kunnaneläinlääkäriä tarkastamaan saapuvat erät (esim. ETT:n vaatimukset).

Kunnaneläinlääkäriin on aina ryhdyttävä toimenpiteisiin, jos epäilee alueellaan olevan laittomasti tuotuja eriä. Eläinten tuontivaatimusten tulee täytyä kaikilta osin, muutoin tuonti on laitton. Jos erä ei täytä tuontivaatimuksia, kunnaneläinlääkäri ilmoittaa tästä Ruokavirastolle, joka tekee laittomasta tuonnista hallintopäätöksen. Kunnaneläinlääkäri toimii Ruokaviraston ohjeistuksen mukaisesti. Eläimen maahantuoja on velvollinen huolehtimaan, että eläin täyttää tuontivaatimukset.

Kunnaneläinlääkäri raportoi kaikki tehdyt sisämarkkinatuonnin tarkastukset täyttämällä terveystodistuksen valvontaosion TRACES-järjestelmään. Ruokavirasto huolehti kunnaneläinlääkäreiden riittävästä TRACES -neuvonnasta ja ohjeistuksesta. Jos kunnaneläinlääkärillä ei ole mahdollisuutta itse käyttää TRACES-järjestelmää, hän voi pyytää läänineläinlääkärinä viemään tarkastuksen tuloksen järjestelmään puolestaan. Kunnaneläinlääkäreiden on suositeltavaa käyttää TRACES-järjestelmää oman alueen tapahtumien seuraamiseen. Päävastuu alueen TRACES- todistusten seuraamisesta on Ruokavirastolla.

21.5.1.2 Sisämarkkinavienti

Sisämarkkinaviennissä toimijan on pyydettävä valvovalta kunnaneläinlääkäriltä lähetettävien MMMa 1024/2013 liitteen 2 mukaisten erien tarkastamista (poikkeuksena erät, joiden vientiin liittyvät tarkastukset ja asiakirjat voi tehdä myös toimija tai muu kuin virkaeläinlääkäri).

Kunnaneläinlääkäri tarkastaa lähetysten ennen vientiä ja laatii tarkastuksen perusteella kyseisen eläinlajin ja tuotteen tiedot sisältävän terveystodistuksen TRACES-järjestelmässä (EtL 54 §, MMMa 1024/2013 5 ja 7 §).

Tarkastuksen yhteydessä kunnaneläinlääkäri on hyvä varmistaa, että toimija on rekisteröitynyt kyseisen eläinlajin tai tuotteen sisämarkkinaviejäksi Ruokavirastoon. Pääsääntöisesti terveystodistuksen I-osan täyttäminen on toimijan tehtävä, kunnaneläinlääkäri kuitenkin tarkastaa ja tarvittaessa korjaa toimijan laatiman I-osan. Jos toimija ei ole rekisteröitynyt TRACES-järjestelmään, jää myös terveystodistuksen I-osan täyttäminen tarkastavan kunnaneläinlääkäriin tehtäväksi terveystodistuksen (II-osa) lisäksi. Toimija on velvollinen antamaan tarvittavat tiedot eläinlääkärille ja vastaa antamisestaan tiedoista. Toimenpiteet tehdään toimijan kustannuksella. Todistuksen voi viedä TRACES-järjestelmään myös toinen virkaeläinlääkäri. Tarkastanut kunnaneläinlääkäri kuitenkin leimaa ja allekirjoittaa lähetystä seuraavan todistuksen. Vuosittain on hyvä tarkastaa, että toimija ylläpitää eläintautilain (76/2021) 55 § mukaisesti vientiluetteloa.

Rekisteröityjen hevosten terveystodistusta ei välttämättä tarvitse laatia TRACES -järjestelmässä, mutta TRACES-järjestelmän käyttö on suositeltavaa. Rekisteröity hevonen ei tietyin ehdoin tarvitse terveystodistusta kilpamatkoilla Pohjoismaissa.

Kunnaneläinlääkärit seuraavat mahdollista eristä vastaanottajamaassa saatavaa palautetta ja reagoivat siihen. Esim. TRACES-terveystodistuksen valvonta eli III-osion täyttö TRACES-järjestelmän kautta.

21.5.2 Vienti EU:n ulkopuolisiin maihin

Ennen eläinterveystodistuksen myöntämistä on varmistettava, että viejä on rekisteröitynyt kyseisen eläinlajin tai tuotteen viejäksi Ruokaviraston ylläpitämään viejärekisteriin pyytämällä viejältä nähtäväksi tosite tämän rekisteriin jättämästä ilmoituksesta. Vain kunnaneläinlääkärit, Ruokaviraston tarkastuseläinlääkärit ja poroteurastamoja valvovat Ruokaviraston tarkastuseläinlääkärit voivat myöntää virallisia eläinterveystodistuksia eläimille ja eläimistä saaduille tuotteille EU:n ulkopuoliseen vientiin. Venäjän/Euraasian talousliiton ja Kiinaan -

viennissä edellytetään lisäksi, että todistuksia myöntävät virkaeläinlääkärit ovat osallistuneet Ruokaviraston järjestämiin vientikoulutuksiin.

Viejä pyytää kunnaneläinlääkäriltä tarkastusta ja selvittää vientiehdot. Viejän on varmistettava, että viennin kohdemaan vaatimat ehdot viennille täyttyvät. Jos kyseisten eläinten tai tuotteiden viennistä on tehty sopimus kohdemaan ja Suomen tai EU:n välillä, viennissä on noudatettava tämän sopimuksen ehtoja (MMM 832/2013, EtL 9 luku, 52 §)

Jos vietävien eläinten tai tuotteiden viennistä on tehty sopimus kohdemaan ja Suomen tai EU:n välillä, viennissä käytettävä eläinterveystodistus voidaan tehdä vain tämän sopimuksen mukaisesti. Muussa tapauksessa viejä selvittää eläinterveystodistukseen sisältyvät vaatimukset kohdemaan viranomaisilta joko suoraan tai kohdemaassa toimivan tuojan avustuksella. Ruokavirasto laatii eläinterveystodistusten mallit kohdemaan ehtojen pohjalta. Lemmikkejä vietäessä myös kunnaneläinlääkäri voi laatia todistuksen viejän selvittämien ehtojen pohjalta. Todistukset toimitetaan Ruokavirastoon (vienti@ruokavirasto.fi). Turvapaperille laaditut eläinterveystodistukset tilataan Ruokavirastosta.

Vain virkaeläinlääkäri voi myöntää eläinterveystodistuksia sekä tilata turvapaperille painettuja todistuksia Ruokavirastosta. Viennissä noudatetaan MMM 832/2013, jossa säädetty mm. vientitarkastuksen suorittamisesta, todistuksesta ja sen myöntämiseen liittyvistä menettelyistä. Todistuksen myöntäneen virkaeläinlääkärin on säilytettävä myöntämiensä vientitodistusten jäljennöksiä 3 vuoden ajan. Toimenpiteiden kustannuksista vastaa viejä.

EU-tasolla on neuvoteltu harmonisoiduista vientiehdoista mm. USA:n ja Kanadan kanssa. Jos vietävälle tuotteelle tai eläimelle löytyy vientitodistus kyseiseen maahan TRACES-järjestelmässä (mm. Kanada, Chile, Uusi-Seelanti, Meksiko), niin vientitodistus laaditaan TRACES-järjestelmässä. Erää seuraa kuitenkin myös alkuperäinen, eläinlääkärin leimaama ja allekirjoittama TRACES-järjestelmästä tulostettu todistus. Jos EU:n ulkopuoliseen maahan tarkoitettu vientierä, jolle vaaditaan TRACES-todistus sisämarkkinakaupassa, kulkee muiden EU-maiden kautta ennen vientiä EU:n ulkopuolelle, tulee niille tehdä sisämarkkinatodistus TRACES-järjestelmään.

21.5.3 Tuonti EU:n ulkopuolelta ja eläinlääkinnällinen rajatarkastus

Alueella on Niiralan raja-asema Tohmajärvellä. Kyseisellä raja-asemalla ei tehdä eläinlääkinnällistä rajatarkastusta, eikä sitä kautta siten voi tuoda sellaisia eläviä eläimiä tai eläinperäisiä tuotteita, jotka edellyttävät eläinlääkinnällistä rajatarkastusta. Sellaisten Suomeen tuotavien tai Suomen alueen kautta kuljetettavien eläinten ja tavaroiden, joille ei tehdä eläinlääkinnällistä rajatarkastusta, tarkastetaan tullitoimipaikassa. Tarkastuksen suorittavat tulliviranomaiset osana muuta tullivalvontaa. Ei-kaupallisina siirtoina matkustajan mukana Suomeen saapuville lemmikeille saapumispaikalla suoritettavista tarkastustoimenpiteistä vastaava toimivaltainen viranomainen Suomessa on tullilaitos. Jos maahantuontivaatimukset lemmikeillä ekinokokkilääkitystä lukuun ottamatta muuten täyttyvät, tulli voi kutsua eläinlääkärin antamaan puuttuvan ekinokokkilääkityksen. Tällöin kunnaneläinlääkäri laskuttaa kustannukset praktikkona tuojalta (matkat, toimenpide, päivystyslisä, lääke). Jos on aihetta epäillä, että valvonta-asetuksessa tarkoitettu eläin tai tavara on tuotu maahan ilman että tuonnille

asetettuja vaatimuksia on noudatettu, kunnaneläinlääkäri antaa tarvittaessa virka-apua Ruokavirastolle ja Tullille suorittamalla eläinten tai tavaroiden tarkastuksen, avustamalla tarkastuksen suorittamisessa tai suorittamalla eläimiin tai tavaroihin kohdistettavien toimenpiteiden täytäntöönpanoon liittyviä tehtäviä. (Laki eläinten sekä eräiden tavaroiden tuontivalvonnasta 1277/2019, 5 §)

Ruokavirasto tekee mahdolliset hallintopäätökset eläinlääkinnällisestä rajatarkastuksesta annetun lain perusteella tilanteessa, jossa lemmikkieläin on päässyt Tullin tai eläinlääkinnällisen rajatarkastuksen ohi laittomasti Suomeen. Usein puutteet todetaan esim. eläinlääkärin vastaanotolla ja yleensä eläimen asiakirjojen tai tunnistuksen ei todeta täyttävän lemmikkiasetuksen (EU 576/2013) ja tuontitapauksissa lisäksi lain eläinlääkinnällisestä rajatarkastuksesta ja Neuvoston Direktiivin 92/65/ETY asettamia vaatimuksia. Kunnaneläinlääkäriin tulee epäillessä laitonta tuontia tehdä lemmikille eläintautilain 90 § mukainen tarkastus käyttäen Ruokaviraston lomaketta ja noudattaen Ruokaviraston ohjeita laskutuksesta. Jos tuonnin tai ei-kaupallisen siirron ehdot eivät täyty, ovat vaihtoehdot eläimen palautus alkuperämaahan, Ruokaviraston hyväksymä karanteeni tai lopetus. Eläin palautetaan siihen maahan, josta se on lähetetty Suomeen ja poistumisesta täytyy saada todisteeksi Suomen Tullin todistus. Jos lähtömaa on jokin muu maa kuin Venäjä, on palautus käytännössä mahdollista ainoastaan suoralla lennolla Helsinki-Vantaan lentoasemalta.

Hallinnollisten seuraamusten käyttäminen tai niiden poisjääminen ei estä mahdollisia rikosoikeudellisia seuraamuksia rajatarkastuslain nojalla. Laittomasti eläimiä tuonut henkilö voi saada toiminnastaan seuraamuksia riippumatta siitä onko Ruokavirasto määrännyt eläintä lopetettavaksi, asetettavaksi karanteeniin tai palautettavaksi. Rikosoikeudelliset seuraamukset rajatarkastuslain rikkomisesta ovat mahdollisia myös silloin, kun Ruokavirasto on tehnyt hallintopäätöksen eläintautilain perusteella.

Jos eläimellä on tarttuvien tautien oireita, Ruokavirasto arvioi, onko kyseessä virallinen eläintautiepäily. Tällöin toimenpiteet tehdään eläintautilain mukaisesti.

Kunnaneläinlääkäri saa tiedon EU:n ulkopuolisista maista tuotavista määräpaikassa erityisesti valvottavista eläin- ja tuote-eristä TRACES-järjestelmän välityksellä tai sähköpostilla. Kunnaneläinlääkäri toteuttaa saamansa tiedon perusteella tarvittavat toimenpiteet, kuten kanavoinnin kuittauksen 15 päivän sisällä tuotteen saapumisesta. Tarvittaessa tulevat kyseeseen erän tarkastus määräpaikassa, eristys, näytteenotto tai muut lainsäädännön vaatimukset eläintautien leviämisen estämiseksi. Näissä tilanteissa kunnaneläinlääkärit toimivat Ruokaviraston ohjeiden mukaisesti. Kunnaneläinlääkäri laskuttaa työnantajalta tarkastuksen ja siihen liittyvät lisätoimenpiteet ja kilometrikorvaukset sekä muut kustannukset. Työnantaja laskuttaa kustannukset edelleen Ruokavirastolta.

21.6 ELÄINTEN HYVINVOINNIN VALVONTA

Eläinten hyvinvointitarkastukset hoitavat pääsääntöisesti valvontaeläinlääkärit työpareina. Valvontaeläinlääkäriin mukana tarkastuksilla voivat olla myös paikallinen kunnaneläinlääkäri tai hygieenikkoeläinlääkäri tai heidän ollessa estynyt, paikallinen terveystarkastaja. Mikäli tarkastuksen tekemistä häiritään tai uhataan, pyydetään tarkastuksille virka-apua poliisilta. Vaikeimmat tapaukset siirretään kunnalta Ruokaviraston käsiteltäväksi, jolloin tarkastukset tekevät valtioneläinlääkäri valvontaeläinlääkäriin kanssa. Jotta valvontaeläinlääkärien resursssia

saadaan riittämään haastaviin tapauksiin, tekevät myös kunnaneläinlääkärit eläinsuojelutarkastuksia. Ensisijaisesti valvontaeläinlääkärit hoitavat haastavat, aikaa vievät tapaukset.

Tarkastuksista laaditaan aina tarkastuskertomus. Tarkastuspöytäkirja saatetaan tiedoksi asianosaiselle. Mikäli puutteita havaitaan, ryhdytään hallinnollisiin jatkotoimiin. Tarkastuskertomuksista ja hallintopäätöksistä lähetetään kopiot Ruokavirastolle ja poliisille lähetetään tarkastuskertomuksista ne, joissa on todettu eläinten hyvinvointilain vastaista menettelyä.

Eläinten hyvinvointilain 693/2023, 97§:n mukaisissa kiireellisissä tapauksissa eläimille voidaan järjestää hoitoa muualta siten, että koirat ja kissat toimitetaan kuntien löytöeläintarhoille tai muuhun lemmikkieläinten hoitopaikkaan. Hevosille on olemassa yhteistyötahoja kuljetuksen ja hoidon järjestämiseksi. Muille eläimille pyritään järjestämään hoitoa tapauskohtaisesti.

Valvontaeläinlääkärit ja kunnaneläinlääkärit valvovat ns. lopetusasetuksen (Eläinten suojelua lopetuksen ja teurastuksen aikana koskeva neuvoston asetus) noudattamista muun eläinten hyvinvointivalvonnan yhteydessä.

21.6.1 Epäilyyn perustuva eläinten hyvinvointitarkastus

Eläinten hyvinvointivalvonta ja erityisesti haastavat tapaukset kuuluvat pääsääntöisesti valvontaeläinlääkäreille. Kunnaneläinlääkäriin tekemien tarkastuksien osalta pyritään siihen, että tarkastuksen tekee eläinlääkäri, jolla ei ole kiinteää asiakassuhdetta tarkastuskohteeseen. Kunnaneläinlääkäri voi tarvittaessa pyytää asian siirtoa valvontaeläinlääkäreille, jos kokee itsensä esteelliseksi.

Tavoitteena on, että epäilyilmoituksen perusteella kohteet pyritään tarkastamaan viimeistään kahden kuukauden sisällä ja kiireelliset viikon sisällä. Uusintatarkastukset tehdään pian määräajan päätyttyä.

Vaikeimmissa eläinsuojelutapauksissa, joissa toimija ei ole noudattanut hänelle toistuvasti annettuja kieltoja tai määräyksiä, pyydetään tukea/asian siirtämistä Ruokaviraston käsittelyyn, joka ottaa vastuun tarkastuksen ja päätöksen tekemisestä sekä voi tarvittaessa tehostaa kieltoa tai määräystä uhkasakolla tai teettämishallalla. Tapauksen siirtoa Ruokavirastolle harkitaan myös tilanteessa, jossa tarkastuskohteessa on useita eläimiä, joiden osalta on tarve ryhtyä eläinten hyvinvointilain 97 tai 98 § mukaisiin toimenpiteisiin eläinten hyvinvoinnin turvaamiseksi. Näissäkin tapauksissa valvontaeläinlääkäri suorittaa kuitenkin valvontaa valtioneläinlääkäriin apuna. Poliisilta pyydetään virka-apua aina kun on epäilystä siitä, että valvontaa ei voi suorittaa esteettä ja turvallisesti.

21.6.2 Luvan- ja ilmoituksenvaraiseen toimintaan ilman epäilyä kohdistuva tarkastus

Luvan ja ilmoituksenvaraisten kohteiden määrä on liitteessä 4. Ruokaviraston ohjeistuksen mukaan tavoitteena on tarkastaa luvan- ja ilmoituksenvarainen toiminta vuosittain tai mikäli luvan- ja ilmoituksenvaraista toimintaa ei valvota vuosittain, tehdään toiminnasta riskinarviointi Ruokaviraston hyväksymien riskinarviointiperusteiden mukaisesti ja suunnitellaan kohteiden tarkastustiheys arvioinnin perusteella. Kohteiden valvonta on resurssipulan

takia ollut vähäistä. Valvontaeläinlääkäriresurssi on kulunut käytännössä lähes kokonaan epäilyyn perustuvaan eläinten hyvinvointivalvontaan, eikä ilmoituksen varaisten toiminnan säännöllistä valvontaa ole pystytty tekemään vuosiin. Vuonna 2024 luvan- ja ilmoituksenvaraiset kohteet maakunnan alueella kartoitettiin projektityöntekijän avulla ja riskiperusteista valvontaa tehtiin 3 kohteeseen.

Ruokavirasto pitää kirjaa ilmoituksenvaraisista kohteista. Valvontaeläinlääkäri pyytää vuosittain Ruokavirastolta listauksen kohteista ja päivittää tarkastussuunnitelman sen perusteella. Tulevaisuudessa valvontaeläinlääkärillä on pääsy eläintenpitäjärekisteri-sovellukseen, johon ilmoituksenvaraiset kohteet on tallennettu.

21.6.3 Eläinkuljetukset

Ruokavirasto myöntää hakemuksesta kaupallisen toiminnan yhteydessä tapahtuvia kuljetuksia suorittaville henkilöille ja yrityksille eläinkuljettajaluvat ja niihin liittyvät kuljetusvälineen hyväksymistodistukset sekä kuljettajan ja hoitajan pätevyystodistukset. (EKL 5 luku, eläinkuljetusasetus artiklat 6-7 ja 10-11)

Jos on aihetta epäillä, että eläintä kuljetetaan eläinkuljetussäädösten vastaisella tavalla, tullilla, poliisilla, kunnaneläinlääkärillä, Ruokavirastolla, rajaeläinlääkärillä ja tarkastuseläinlääkärillä on oikeus tarkastaa eläinkuljetus. Poliisi ja tullit saa tarkastaa eläinkuljetuksen myös ilman epäilyä säädösten rikkomisesta, samoin rajaeläinlääkäri ja tarkastuseläinlääkäri toimialueillaan. Eläinkuljetusta tarkastettaessa on viranomaisella oikeus tarkastaa eläimet, kuljetuskalusto, ravinto, juotava, varusteet ja välineet sekä asiakirjat. (EKL 28 §)

Ruokavirasto voi määrätä virkaeläinlääkärit tekemään erityisiä tarkastuksia eläinkuljetuksissa. (EKL 28 §)

Kunnaneläinlääkärit ja Ruokavirasto tekevät EU:n jäsenvaltioiden välisten sekä kolmansista maista ja kolmansiin maihin suoritettavien tiettyjen eläinlajien pitkien kuljetusten reittisuunnitelmiin liittyvät tarkastukset ja muut toimenpiteet (valvonta-asetus artikla 21).

21.7 ELÄIMISTÄ SAATAVAT SIVUTUOTTEET

21.7.1 Sivutuotelaitosten valvonta

Hygieenikkoeläinlääkäri hyväksyy toimialueellaan sivutuoteasetuksen mukaiset polttolaitokset, rinnakkaispolttolaitokset, johdettujen tuotteiden varastointilaitokset silloin, kun tuotteet on tarkoitus hävittää polttamalla tai hyväksytylle kaatopaikalle toimittamalla ja väliasteenlaitokset, joissa varastoidaan tai esim. suolataan, jäädytetään tai lajitellaan käsittelemättömiä sivutuotteita.

Hygieenikkoeläinlääkäri rekisteröi tekniset laitokset, johdettujen tuotteiden varastointilaitokset silloin, kun tuotteet on tarkoitettu tekniseen käyttöön, tilarehustamot, keräyskeskukset silloin, kuin ne eivät sijaitse teurastamon yhteydessä sekä toimijat, jotka käyttävät sivutuotteita erityisiin ruokintatarkoituksiin. Hyväksyntä- ja

rekisteröintipäätökset on ilmoitettava välittömästi Ruokavirastoon. Ruokaviraston nettisivuilla ylläpidettävältä hyväksytyjen ja rekisteröityjen sivutuotealan laitosten listalta on nähtävissä ajantasainen luettelo laitoksista ja niiden sijainnista.

Hygieenikkoeläinlääkäri valvoo sivutuotelain mukaan hyväksymiään ja rekisteröimiään laitoksia ja toimijoita sekä Ruokaviraston hyväksymiä ja rekisteröimiä laitoksia, Ruokaviraston vuosittaisen valvontasuunnitelman mukaisesti. Ruokaviraston suunnitelma sisältää kuntien tarkastettavat kohteet ja tarkastustiheydet. Hygieenikkoeläinlääkäri toteuttaa Ruokaviraston tarkastettavaksi päättämien laitosten ja toimijoiden valvonnan ja raportoinnin määräaikoja noudattaen. Tarkastuskertomukset toimitetaan Ruokavirastoon tiedoksi. Lisäksi sivutuotevalvontaa tehdään elintarvikealan laitoksissa, elintarvikevalvonnan yhteydessä.

Pohjois-Karjalan ympäristöterveyden yhteistoiminta-alueella on sivutuotelain mukaisia kunnan valvomia laitoksia yhteensä 10: kaksi tilarehustamoa, seitsemän teknistä laitosta ja yksi polttolaitos. Kohteet tarkastetaan Ruokaviraston suunnitelman mukaisesti, yleensä suunnitelmallisia tarkastuksia Pohjois-Karjalan alueelle kohdistuu 1-3 vuodessa. Valvontasuunnitelman ulkopuolisiin kohteisiin ei tehdä tarkastuksia ilman valitusta tai muuta havaittavissa olevaa riskiä tai epäkohtaa. Sivutuotevalvonta laitosten osalta on keskitetty yhdelle virkaeläinlääkärille (=hygieenikkoeläinlääkäri).

Ruokavirasto kouluttaa, neuvoo ja välittää tietoa alueensa kunnaneläinlääkäreille sivutuotevalvontaan liittyvissä kysymyksissä. Tarvittaessa Ruokavirastosta voidaan olla mukana kunnaneläinlääkärien tekemillä valvontakäynneillä.

21.7.2 Sivutuotteita käyttävät toimijat

Aloitettaessa haaskatoiminta (käsitlemättömien sivutuotteiden käyttö luonnonvaraisten eläinten ruokinnassa), on toiminnasta tehtävä ilmoitus valvontaeläinlääkärille. Ilmoitus on tehtävä ennen haaskaruokinnan aloittamista ja se tehdään kirjallisesti. Valvontaeläinlääkäri vie haaskapaikan tiedot haaskarekisteriin (laki eläinten tunnistamisesta ja rekisteröinnistä 1069/2021) ja haaskapaikalle annetaan virallinen tunnus. Ilmoitusta vastaanottaessaan valvontaeläinlääkäri tarkastaa, että ilmoituksen mukainen haaskanpito täyttää lainsäädännön vaatimukset ja että haaskan sijaintipaikka on soveltuva (ei pohjavesialueella, ei liian lähellä asutusta). Jatkossa ilmoituksen voi tehdä myös sähköisen asioinnin kautta. Sähköisen asioinnin kautta voi myös päivittää aiemmin ilmoitettuja tietoja. Yritystunnuksella toimivat haaskanpitäjät eivät voi toistaiseksi nähdä, tehdä eivätkä päivittää ilmoituksia sähköisen asioinnin kautta, vaan tällöin toimijan tulee tehdä ilmoitus lomakkeella. Yritystunnuksella toimivien sähköinen asiointi on mahdollista myöhemmin tänä vuonna.

Sivutuotelain nojalla annetun asetuksen MMMa 783/2015 mukaan haaskatoimijan on ilmoitettava kolme kertaa vuodessa haaskaruokintapaikkaan toimitettujen sivutuotteiden määrä. Tiedot on ilmoitettava sekä sille kunnaneläinlääkärille, jonka toimialueelta sivutuotteet kerätään, että sille kunnaneläinlääkärille, jonka toimialueella sivutuotteet käytetään. Pohjois-Karjalan alueella molemmat ilmoitukset tehdään valvontaeläinlääkärille, joka tarkastaa niiden tiedot ja arkistoi ilmoitukset. Mikäli aineksessa on tautiriski tai lääkejäämä, valvontaeläinlääkäri kieltää sivutuotteiden käytön.

Toimijan on pidettävä kirjaa sivutuotteiden käytöstä haaskaruokinnassa. Kirjanpito tarkastetaan haaskatoiminnan tarkastuksella. Ruokavirasto määrittelee vuosittaisessa valvontasuunnitelmassaan haaskatoiminnan tarkastusten tekoperusteet, mutta kunnaneläinlääkärit määrittelevät itse vuosittain tarkastettavat kohteet. Pohjois-Karjalassa tarkastetaan vuosittain 1-2 haaskapaikkaa. Lisäksi voidaan tehdä tarkastuksia valitusten tai muun epäilyn perusteella. Haaskapaikkojen valvontaa tekevät valvontaeläinlääkärit tarvittaessa yhteistyössä ympäristönsuojeluviranomaisen kanssa.

Valvontaeläinlääkäri ottaa vastaan käyttöilmoitukset. Vuonna 2024 alueellamme on 43 ilmoitettua haaskapaikkaa.

Sivutuotteita eläintarhaeläinten, kalansyötiksi kasvatettavien matojen ja toukkien sekä muiden matelijoiden ja petolintujen kuin eläintarhaeläinten ruokintaan käyttävien toimijoiden on tehtävä kirjallinen ilmoitus toiminnan aloittamisesta valvontaeläinlääkärille. Valvontaeläinlääkäri ottaa ilmoituksen vastaan, rekisteröi käyttäjän ja toimittaa tiedon välittömästi Ruokavirastoon. Valvontaeläinlääkäri valvoo tarpeen mukaan toimipaikkoja, joissa sivutuotteita käytetään eläinten ruokintaan.

Aiemmin luokkaan 1 kuuluvien sivutuotteiden käyttöön esim. tutkimuksessa tarvittiin lisäksi kunnaneläinlääkärin lupa. Vuoden 2019 lopussa sivutuotelain 12 § muuttui niin, ettei kunnaneläinlääkärin myöntämää lupaa enää tarvita vaan toimijan kunnaneläinlääkärille tekemä ilmoitus käytöstä riittää.

21.7.3 Sivutuotteiden hautaaminen

Kunnaneläinlääkäri valvoo toimialueellaan tapahtuvaa raatojen keräilyä ja hautaamalla hävittämistä.

Nautojen, lampaiden, vuohien ja kaikkien niistä saatavien sivutuotteiden (ml. kotiteurastuksen sivutuotteet) hautaaminen on kiellettyä koko toiminta-alueella. Kuolleena syntyneet eläimet saa kuitenkin haudata. Sikojen, siipikarjan, turkiseläinten, porojen, alpakoiden, vesiviljelyeläinten ja luonnonvaraisten eläinten ja kaikkien niistä saatavien sivutuotteiden osalta koko toiminta-alue on ns. syrjäistä aluetta. Tällöin hautaaminen on sallittu, jos se ei aiheuta riskiä ihmisten tai eläinten terveydelle tai ympäristölle. Toimijoiden on pidettävä kirjaa sivutuotteiden hautaamisesta.

Kalanviljelylaitosten, leikkaamojen ja muiden elintarviketuotantolaitosten sivutuotteiden hautaamista valvotaan laitosten muun valvonnan yhteydessä. Eläintilojen osalta kunnaneläinlääkärit valvovat hautaamista pääsääntöisesti ohjaamalla ja opastamalla tilakäyntien yhteydessä sekä tarkastuksia tehdään valitusten tai epäilyn perusteella. Keräilyalueella tehdään lisäksi kohdennettuja tarkastuksia tiloille, joilla Ruokaviraston toimittamien nautarekisteristä ja lammis- ja vuohirekisteristä ajettujen hävitystaparaaporttien perusteella raatoja hävitetään säädösten vastaisesti.

Sivutuotteiden hautaamista valvotaan yhteistyössä ympäristönsuojeluviranomaisen kanssa.

Tarkastuksista tehdään aina tarkastuskertomus ja otetaan valokuvia. Havaittujen puutteiden korjaamisesta annetaan kirjallinen kehoitus/määräys korjata puutteet määräaikaan mennessä.

21.8 TÄYDENTÄVIEN EHTOJEN VALVONTA

Euroopan yhteisen maatalouspolitiikan keskeinen osa ovat viljelijöitä velvoittavat ns. täydentävät ehdot. Näiden ehtojen noudattaminen on EU:n viljelijöille maksamien suorien tukien ja tiettyjen EU:n osittain rahoittamien tukien maksamisen edellytyksenä.

Kunnan on varmistettava, että Ruokavirasto saa riittävän nopeasti riittävät tiedot niistä perustarkastuksista, joissa havaitaan mahdollisia Ruokaviraston vastuulle kuuluvia täydentävien ehtojen indikaattorien laiminlyöntejä. Näitä kunnaneläinlääkärille kuuluvia tarkastuksia ovat mm. eläinsuojelutarkastukset, maitohygieniatarkastukset, salmonellavalvonta, munantuotantotilojen hygieniavalvonta, vierasainevalvonta, kasvinsuojeluaineiden jäämävalvonta ja lääkekirjanpidon valvonta. Tämä valvonta on kuvattu tässä suunnitelmassa kukin osa omassa kohdassaan. Ruokavirastolle toimitetaan edellä mainittujen tarkastuksen pöytäkirjat silloin kun valvonnassa on todettu puutteita. Maitohygieniatarkastusten pöytäkirjat toimitetaan Ruokavirastoon.

21.9 VIERASAINEVALVONNAN NÄYTTEIDEN OTTO

Vierasainevalvontaohjelmaan kuuluvien näytteiden ottoa ohjaa Ruokavirasto ja näytteet ottaa valvontaeläinlääkäri, hygieenikkoeläinlääkäri, kunnaneläinlääkäri tai terveystarkastaja.

21.10 MUUT ELÄINTAUTIVALVONNAN NÄYTTEET

Kansallisen valvontaohjelman tai eläintautiepäilyyn liittyvät näytteet ottaa valvontaeläinlääkäri tai paikallinen kunnaneläinlääkäri.

21.11 ELÄINLÄÄKÄRIPALVELUJEN JÄRJESTÄMINEN

21.11.1 Peruseläinlääkäripalvelu

Yhteistoiminta-alueella järjestetään arkipäivisin virka-aikana peruseläinlääkäripalvelu eläinlääkintähuoltolain mukaisesti asukkaiden ja yhteisöjen hyötyeläimille sekä yksityisen palvelutarjonnan puuttuessa myös muille kotieläimille. Pohjois-Karjalan ympäristöterveydenhuolto järjestää lähes kokonaan peruseläinlääkäripalvelut tuotantoeläimille ja hevosille ja isolta osin myös pieneläimille maakunnassa. Pieneläimiä ohjautuu toimialueella toimiville yksityisille pieneläinvastaanotoille, joita ei kuitenkaan ole kaikilla alueilla tai kaikkina aikoina saatavilla (ks. kohta yksityinen palvelutarjonta). Kunnaneläinlääkärit voivat tarjota palveluja myös muille kuin oman kunnan asukkaille (esim. vapaa-ajan asuntojen omistajat) tai yhteisöille, silloin kun resursseja on riittävästi eivätkä ulkopuolisille annetut palvelut heikennä yhteistoiminta-alueen asukkaiden palvelujen saatavuutta. Ympäristöterveydenhuollon jaosto teki 21.10.2025 § 40 päätöksen sekä järjestämisvastuun että täydentävien

palveluiden osalta. Tiivistettynä Pohjois-Karjalan ympäristöterveydenhuollon eläinlääkäripalveluiden palveluvalikoima 1.1.2026 alkaen

- Tarjotaan omana tuotantona kaikki 8 § peruspalvelut kohtuuhintaisesti lain määräysten mukaisesti.
- Täydentäviä palveluja Pohjois-Karjalan alueella on mahdollista tarjota markkinaperusteisesti hinnoiteltuna silloin, kun ne eivät vaaranna järjestämisvastuuseen kuuluvia palveluita.
- Täydentävinä palveluina tarjotaan:
 - Kirurgiaa
 - Pienet kirurgiset operaatiot, esim. kasvainten tai muiden uudismuodostumien poisto, häntä- tai varvasamputaatio yms. eri eläinlajeille
 - Koiran sterilisaatio
 - Koiran pyometra (märkäkohtuoperaatio)
 - Koiran keisarinleikkaus
 - Kanin kastraatio, sterilisaatio ja muut operaatiot kaneille
 - Virtsatiekirurgiaa eri eläinlajeille
 - Hevosien kastraatio
 - Nisäkasvainoperaatio eri eläinlajeille
 - Vatsaontelokirurgiaa eri eläinlajeille, esim. Torsio- tai vierasesineoperaatiot
 - Silmäkirurgiaa
 - Vaativat hammaspoistot
 - Ortopediset operaatiot oman alueen eläimille
 - Kuvantamispalveluja
 - Röntgenkuvausta ja ultraäänitutkimuksia
 - Silmänpohjatutkimukset
 - Hoidon suunnittelu ja seuranta
 - Näytteiden ja tulosten perusteella diagnosointi, hoidon suunnittelu ja seuranta
 - Ontumatutkimukset
 - Kliinistä yleistutkimusta laajemmat ja vaativammat tutkimukset, diagnosointi ja hoito
 - Sisältäen tarvittaessa kuvantamista
 - Terveystodistukset
 - Esimerkiksi laajemmat todistukset eläimen vakuutusta varten tai ostotarkastukset
 - Viralliset polvitutkimukset
 - Silmätarkastukset
 - Lisääntymiseen liittyvät tarkastukset eri eläinlajeille
 - Esimerkiksi tammojen ovaridiagnostiikka, tiineystarkastukset eri eläinlajeille, progesteroninäytteet koirilta yms.
 - Palvelut ulkopaikkakuntalaisille lemmikkieläimille
 - Lain mukaan ulkopaikkakuntalaisille pitää tarjota vain akuutti ensiapu, mutta peruspalveluita ja täydentäviä palveluita voidaan tarjota myös ulkopaikkakuntalaisille eläimille markkinaperusteisesti hinnoiteltuna.

21.11.2 Peruseläinlääkäripalvelun sisältö

Peruseläinlääkäripalvelulla tarkoitetaan eläinlääkäripalvelua, joka annetaan eläinlääketieteelliseen yleistutkimukseen tai kliiniseen tutkimukseen perustuen tavanomaisissa vastaanottotiloissa tai eläinsuojissa.

21.11.2.1 Puhelinneuvonta

Eläinten omistajilla on mahdollisuus saada kotieläinten terveyteen ja sairauksiin sekä eläintenpitoon ja hyvinvointiin liittyvää eläinlääkärin antamaa neuvontaa puhelimitse kunnaneläinlääkäreiltä virka-aikaan, kuitenkin ei-kiireellisissä tapauksissa pääsääntöisesti erikseen määrättyyn puhelinaikaan. Lisäksi valvontaeläinlääkärit neuvovat eläinten hyvinvointiin ja eläintauteihin liittyvissä lainsäädäntöön liittyvissä kysymyksissä. Kuntalaiset voivat tehdä tarttuvien eläintautien epäilyjä ja eläinten mahdollisia hyvinvointiohjelmia koskevia ilmoituksia puhelimitse kunnaneläinlääkäreille tai valvontaeläinlääkäreille.

Päivystysaikaan kiireellisissä, akuuteissa asioissa puhelinneuvontaa antaa päivystävä eläinlääkäri. Käytössä on keskitetty yhteydenottopalvelu, jolloin asiakas tavoittaa alueensa päivystävän eläinlääkärin aina samasta maksullisesta päivystysnumerosta.

21.11.2.2 Sairaanhoido

Peruseläinlääkäripalveluihin kuuluvaa järjestettävää sairaanhoidtoa ovat kliinisesti sairaiden eläinten perustutkimus, hoidontarpeen arviointi ja hoito tai lähettäminen jatkotutkimuksiin. Järjestettävään peruseläinlääkäripalveluun kuuluvat kirurgiset leikkaukset niiltä osin, kun leikkauksia peruseläinlääkärikoulutuksella pystytään suorittamaan tavanomaisissa vastaanottotiloissa, hoitotiloissa ja eläinsuojissa ilman erityistyövälineitä. Peruseläinlääkäripalveluun kuuluvia leikkauksia ovat esimerkiksi nautojen vierasesineleikkaukset ja juoksutusmahaleikkaukset. Osalla vastaanotoista tuotetaan myös peruseläinlääkäripalvelua kattavampaa palvelua, mutta tämä perustuu yksittäisten viranhaltijoiden erityisosaamiseen. Joensuun eläinklinikalla on tilat hevosten hoitamista varten.

21.11.2.3 Terveystenhoito

Peruseläinlääkäripalvelua suunnataan ennen kaikkea ennaltaehkäisevään toimintaan eläinten terveyden ja hyvinvoinnin ylläpidossa ja edistämisessä. Eri kotieläimille suoritettavat terveystarkastukset kuuluvat peruseläinlääkäripalveluun. Rokotukset, loishäädöt, kissojen sterilisaatiot ja kastraatiot sekä koirien kastraatiot ovat normaalia peruseläinlääkäripalvelua kuten myös märehäijöiden, sikojen ja hevosten hedelmällisyyteen liittyvät tarkastukset ja hoidot. Kunnan velvollisuus ei kuitenkaan ole järjestää eläinlääkäriä praktiikkatehtäviin, joissa vaaditaan erityis pätevyyttä tai -koulutusta.

21.11.2.4 Eläinten lopetus

Kotieläinten ja eläinlääkäriin vastaanotolle tuotujen luonnonvaraisten eläinten lopetus eläinsuojelullisista syistä sekä kotieläinten lopetus sairauden perusteella tai omistajan pyynnöstä kuuluu peruseläinlääkäripalveluun. Luonnonvaraisten eläinten lopettamisesta syntyneet kulut kunta voi laskuttaa Ruokavirastolta.

21.11.2.5 Todistukset

Kotieläimen terveydentilan toteaminen ja todistaminen kliinisen perustutkimuksen perusteella esimerkiksi vakuutusyhtiötä, vientiä, tuontia tai sisämarkkinakauppaa varten sisältyy peruseläinlääkäripalveluun.

21.11.3 Tuotantoeläinten terveydenhuolto

Tuotantoeläinten terveydenhuollon saatavuus on tärkeää kotieläintiloille tuotantosopimusten (maidon ja lihantuotanto), tilan taloudellisen tuloksen, tuotannon ja eläinten terveyden ja hyvinvoinnin kannalta. Peruseläinlääkäripalveluna järjestetään terveydenhuollon palvelut kotieläimille, joita varten on olemassa valtakunnallinen terveydenhuolto-ohjelma. Tällä hetkellä tällaisia järjestelmiä ovat naudatiloille tarkoitettu Naseva ja sikatiloille tarkoitettu Sikava. Alueen naudatiloista 98 % solminut terveydenhuoltosopimuksen.

Tuotantoeläinten terveydenhuoltoa tekevien eläinlääkärien osaamisen vahvistaminen terveydenhuoltoon liittyvissä asioissa on tärkeää. Painopistealueena on tuotantoeläinten terveydenhuoltoa tekevien eläinlääkärien täydenniskoulutus sekä työjärjestelyillä mahdollistetaan riittävä resursointi tuotantoeläinten terveydenhuoltoon. Lisäksi työnantaja pyrkii mahdollistamaan osallistumisen tuotantoeläinten terveyden- ja sairaanhoidon erikoistumisohjelmaan.

Nasevan ehtojen mukaan eläinlääkäri suorittaa naudatilalle terveydenhuoltokäynnin vähintään kerran vuodessa. Sikavan puitteissa emakko- tai yhdistelmäsikalaan on suoritettava vähintään neljä terveydenhuoltokäyntiä vuodessa. Näistä yhden pitää olla terveydenhuoltosuunnitelman päivityskäynti. Lihasikalaan on suoritettava vähintään yksi terveydenhuoltokäynti kasvatuserää kohti tai neljä terveydenhuoltokäyntiä vuodessa, jos sikala on osastoittain kertatäyttöinen tai jatkuvatäyttöinen. Käyntimäärät lisääntyvät, jos Naseva- tai Sikava-tilalle luovutetaan lääkkeitä varalle tulevien sairastapausten hoitoa varten.

Terveydenhuoltotyön osuus kunnaneläinlääkäreiden työn kuvassa on vähitellen kasvanut ja sen ennakoidaan kasvavan edelleen, mikäli naudatilojen osuus Nasevassa kasvaa valtakunnallisten tavoitteiden mukaisesti ja lääkeluovutustilat lisääntyvät. Tällä hetkellä tuotantoeläinten terveydenhuoltotyön määrä on noin 2,1 htv.

Maaseutuviraston Neuvo 2020 -tilaneuvontajärjestelmä aloitti toimintansa vuoden 2015 aikana. Järjestelmän avulla tuetaan tuotantotiloja taloudellisesti ja tarjotaan tiloille neuvontaa. Järjestelmässä on mukana osio ”Tuotantoeläinten terveydenhuolto”, jonka osalta palvelun tarjoajilta vaaditaan eläinlääketieteen lisensiaatin koulutus. Kyseessä on normaali terveydenhuoltotyö, joka tuotantotilojen tukemiseksi kustannetaan Neuvo 2020 -

järjestelmän kautta. Kyseiseen järjestelmään on palveluntarjoajiksi hakeutunut useita alueen kunnaneläinlääkäreitä, jotta voidaan tarjota myös tätä tuettua neuvontaa.

21.11.4 Yksityinen palveluntarjonta

Yksityiset eläinlääkärit tekevät alueellamme noin 9 henkilötyövuotta. Joensuun lisäksi yksityistä eläinlääkäripalvelua on arkisin tarjolla Outokummussa, Liperissä ja Lieksassa. Tästä työpanoksesta suuntautuu alle 1 htv suurelänpraktiikkaan. Yksityiset eivät osallistu päivystykseen. Viikonloppuisin ei ole yksityistä eläinlääkäripalvelua saatavilla lainkaan. Valvontayksikkö toteutti markkinakartoituksen alueen yksityisille toimijoille keväällä 2025 osana järjestämisvastuupäätöksen valmistelua.

21.11.5 Kiireellinen eläinlääkäriapu

Pohjois-Karjalan ympäristöterveydenhuolto järjestää kiireellistä eläinlääkäriapua eläinlääkintähuoltolain mukaisesti kaikkia alueellaan vakinaisesti tai tilapäisesti olevia kotieläimiä varten kaikkina vuorokauden aikoina. Kiireelliseen eläinlääkäriin apuun kuuluvat akuutisti sairaiden eläinten perustutkimus ja vähintään ensiapuluonteiset hoitotoimenpiteet ja eläimen hengen pelastamiseksi välttämättömät kirurgiset leikkaukset siltä osin, kun leikkauksia peruseläinlääkärikoulutuksella pystytään suorittamaan tavanomaisissa vastaanottotiloissa ja eläinsuojissa ilman erityistyövälineitä. Kiireellisen eläinlääkäriavun tavoitteena on ensiaputyypinen toiminta, jolla pyritään hoitamaan eläimen henkeä ja hyvinvointia uhkaavat tapaukset ja varmistamaan, että potilaan tila ei kohtuuttomasti heikkene sen odottaessa virka-aikana annettavia palveluja.

Virka-aikaan kunnaneläinlääkärit tarjoavat kiireellistä eläinlääkäriapua kotieläimille. Virka-ajan ulkopuolella Pohjois-Karjalan ympäristöterveyden eläinlääkäripäivystys jakautuu neljään päivystysalueeseen. Jokaisella päivystysalueella päivystää yksi eläinlääkäri kerrallaan. Päivystävä eläinlääkäri hoitaa alueellaan sekä suurelaimet että pieneläimet. Päivystysalueena ja päivystäjien toimialueena on kuitenkin koko maakunta, mikä mahdollistaa työtehtävien joustavan jakamisen. Päivystysalueet ovat:

- Itäinen päivystysalue: Joensuu, Kontiolahti, Ilomantsi, resurssi 5,8 htv
- Läntinen päivystysalue: Liperi, Polvijärvi, Outokumpu, Heinävesi resurssi 5 htv (osa resurssista yhteistä itäisen alueen kanssa)
- Eteläinen päivystysalue: Tohmajärvi, Kitee, Rääkkylä, resurssi 5 htv
- Pohjoinen päivystysalue: Juuka, Lieksa, Nurmes, resurssi 5 htv.

Joensuun seudun itäinen päivystysalue (Joensuu, Kontiolahti, Ilomantsi) on pieneläinpainotteinen, jonne muista päivystysalueista voidaan tarvittaessa lähettää vaativampia tutkimuksia tai hoitotoimenpiteitä tarvitsevat pieneläimet eläinlääkärien yhteisen tilannearvion perusteella. Muiden päivystysalueiden eläinlääkärit vastaavasti tekevät itäisen alueen kiireelliset suurelänpäivystystapaukset tämän alueen oman päivystävän eläinlääkäriin ollessa kiinni. Vastavuoroisesti autetaan yli päivystysrajojen. Tällä tavalla on järjestetty suurelän- ja pieneläinpäivystyksen eriyttäminen remissityyppisesti eläinlääkintähuoltolain mukaisesti.

Eläinlääkäripäivystyksen kehittämistä jatketaan huomioiden eläinlääkintähuollon valtakunnallisen suunnitelman suositukset ja uuden lainsäädännön vaatimukset.

Kunnalla ei ole velvollisuutta järjestää päivystystä virkatehtävien hoitoa varten. Mikäli kunnassa ei ole päivystävää virkaeläinlääkärinä, on eläinsuojelulain nojalla toimivaltainen viranomais poliisi. Päivystys helposti leviävien eläintautien varalta on valtakunnallinen valtioneläinlääkäripäivystys. Kulloinkin päivystävän valtioneläinlääkärin saa tietää Ruokaviraston puhelinvastaajasta numerosta 029 520 4658. Käytännössä Pohjois-Karjalan ympäristöterveydenhuollon alueella päivystävät virassa olevat eläinlääkärit.

21.11.6 Saatavuus- ja laatutavoitteet

Asiakkaat voivat varata aikoja eläinlääkäreiltä aamuisin puhelinaikaa, ajanvarauksia ei ole keskitetty. Eläinlääkärin tavoitettavuus on pääsääntöisesti hyvä. Puhelinajan ulkopuolella, jos eläinlääkäri ei pysty vastaamaan puheluun, puhelut ohjautuvat vastaajaan, johon omistaja voi jättää soittopyynnön kiireellisissä asioissa.

Vastaanotot sijaitsevat (tilanne 8.12.2025):

- Ilomantsi: 2 eläinlääkärinä, 1,5 htv
- Joensuu, Takilantie: 3 eläinlääkärinä, 3 htv
- Juuka: 1 eläinlääkäri, 1 htv
- Kitee: 3 eläinlääkärinä, 3 htv, palvelee myös Rääkkylää
- Kontiolahti: 1 eläinlääkäri, 0,8 htv + yksi päivä viikossa tehdään lisäksi idän eläinlääkärin toimesta
- Lieksa: 2 eläinlääkäri, 2 htv
- Liperi Käsämä, 4 eläinlääkärinä, 3,50 htv, palvelee myös Outokumpua, Heinävettä ja osin yhteinen resurssi Joensuun kanssa, joista 0,5 täyttämättä
- Nurmes: 2 eläinlääkärinä, 2 htv
- Polvijärvi: 1 eläinlääkäri, 1 htv
- Tohmajärvi: 2 eläinlääkärinä, 2 htv

Peruseläinlääkäripalvelun ja kiireellisen eläinlääkäriavun saatavuus on hyvä ja etäisyys kohtuullinen.

Yhteisvastaanotoilla ja lähialueiden kesken toiminta voidaan järjestää siten, että tiettyinä päivinä tietyt eläinlääkärit vastaavat kiiretapauksien hoidosta ja muut eläinlääkärit voivat keskittyä ajanvarausperusteiseen praktiikkaan, valvontatyöhön tai terveydenhuoltotyöhön. Yhteistyötä tehdään joustavasti yli kuntarajojen.

Valtakunnalliset kriteerit avun saatavuudelle täyttyvät pääosin. Resurssivajeessa ei-kiireellistä eläinlääkäriapua voi joutua odottamaan yli viikon. Valtakunnalliset kriteerit avun saatavuudelle:

- ei-kiireellinen eläinlääkärin apu 1 vk
- kiireetön terveydenhuolto tai massatyökäynnit ja leikkaukset terveille eläimille 3 vk ja lomakaudella 6 vk
- Pääosa asiakkaista saa palvelun alle 50 km etäisyydeltä

- Kiireellinen eläinlääkäriapu 3 tunnin sisällä 90 % tapauksista
- Päivystysaikana matka pitopaikkaan / vastaanotolle on alle 100 km 90 % tapauksista; paitsi remissioklinikalle matka voi olla pidempikin, mikäli välitön ensiapu on kuitenkin saatavilla ennen remissiä

Eläinlääkäripalveluissa tavoitteena on erinomainen asiakaskokemus, johon pyritään varmistamalla lakisääteisten eläinlääkäripalvelujen saatavuus ja laatu. Tätä edistetään huolehtimalla riittävästä ja suunnitelmallisesta henkilöstön resursoinnista, henkilöstön osaamisesta ja asianmukaisista työvälineistä lakisääteisten tehtävien hoitamiseen. Motivoitunut, osaava ja hyvinvoiva henkilöstö on edellytyksenä tavoitteiden saavuttamiseksi. Tähän tavoitteeseen pyritään panostamalla asianmukaisiin työvälineisiin, työolosuhteisiin, työjärjestelyihin, perehdytykseen sekä mahdollisuuksiin kehittyä ja vaikuttaa työhönsä. Tämä edellyttää luottamusta herättävää, henkilöstöä arvostavaa, määrätietoista ja tuloshakuista johtamista.

Eläinlääkintähuoltoa koskevat sähköpostitse tai puhelimitse tulleet asiakasvalitukset ohjataan ympäristöterveydenhuollon johtajalle, joka käsittelee valituksen vastaavan eläinlääkäriin ja ao. viranhaltijan kanssa ja antaa tarvittaessa vastineen. Asiakaspalautetta on mahdollista antaa myös Siun soten verkkosivujen Laatuportti-järjestelmän kautta sekä vastaanotoilla olevilla asiakaspalautelaitteilla. Siun sotella on vastuuvakuutus, joka kattaa viranhaltijan työssään aiheuttamat vahingot. Hoitovirhe-epäilytapauksissa pyydetään tarvittaessa lausunto eläinlääkintävahinkojen arviolautakunnalta.

21.11.7 Vastaanottojen tilat ja varustelu

Vastaanottojen perusvarustelu on saatettu kuntoon vuonna 2020. Varustelutason suunnitelmallinen ylläpitäminen ja päivittäminen on aloitettu vuonna 2024. Osa vastaanotoista on paremmin varusteltu eläinlääkärien itsensä kustantamana. Osasta vastaanotoista puuttuu autotalli tai se ei ole lämmin. Hevosia varten pakkopilttuu on käytettävissä Joensuun eläinklinikalla. Samassa yhteydessä on tilat, joissa hevosten kaataminen voidaan turvallisesti toteuttaa. Uuden eläinlääkintähuoltolain pohjalta tehtyjen järjestämis päätöksen mukaisesti jatkamme vastaanottojen tilojen ja laitteiden kehittämistä edelleen käytettävissä olevin resurssein.

Viransijaisen väliaikaiseen yöpymiseen soveltuvat tilat ovat lähes jokaisessa toimipaikassa tai paikkakunnalla, jossa on vakituinen eläinlääkäri.

Siun soten jätehuollossa huomioidaan myös vanhentuneiden lääkkeiden sekä käytettyjen ruiskujen, neulojen ym., hävittäminen.

21.11.8 Perustason ylittävät palvelut

Kunnan tehtäviin kuuluu järjestää peruseläinlääkäripalvelu. Erityisosaamista omaava eläinlääkäri voi tarjota myös vaativampaa hoitoa, mikäli se ei heikennä peruseläinlääkäripalvelun saatavuutta. Lakisääteiset, kiireellinen eläinlääkäriapu ja peruseläinlääkäriapu, maakunnan asukkailla priorisoidaan. Ympäristöterveydenhuollon jaosto

teki 21.10.2025 päätöksen sekä järjestämisvastuun että täydentävien palveluiden osalta. Täydentäviä palveluita tarjotaan, koska valvontayksikkö hoitaa myös koko maakunnan ympärivuorokautisen päivystyksen. Lisäksi maakunnan yksityinen palvelutarjonta ei riitä kattamaan koko maakunnan palvelutarvetta.

21.12 POTILASKONTAKTIT

Kunnaneläinlääkärit tekevät vuositasolla noin 4500 suureläinsairasmatkaa ja noin 400 terveydenhuoltokäyntiä tiloilla. Vastaanotoilla on noin 25 000 pieneläinkäyntiä. Suureläinkäyntien määrä on laskenut, mutta käynnit ovat aiempaa kokonaisvaltaisempia ja koko karjan terveydenhuoltoon suuntaavia. Asiakkaiden odotukset lemmikkieläinten eläinlääkäripalvelujen suhteen ovat jatkuvasti kasvaneet.

22 YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLLON LÄHITULEVAISUUDEN NÄKYMÄT

Pohjois-Karjalan ympäristöterveydenhuollon valvontayksikkö on siirtynyt hyvinvointialueelle yhdessä sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen kanssa 1.1.2023. Ympäristöterveydenhuolto on yksi hyvinvointialueen viidestä toimialueesta.

Terveysvalvonta on toteuttanut vuoden 2025 valvontaa osin vajailla henkilöstöresursseilla. Tavoitteena on, että vuoden 2026 aikana avoinna olevat virat täytetään. Avoinna oleviin virkoihin on ollut runsaasti päteviä hakijoita, joten terveysvalvonnassa ei ole ollut viranhaltijoiden saatavuusongelmaa. Lakisääteisten palvelujen saatavuuden turvaamiseksi terveysvalvonnan järjestämiseen, riittävään resursointiin, työjärjestelyihin ja työssä jaksamiseen sekä viranhaltijoiden pitovoimatekijöihin on panostettava tulevina vuosina.

Vuonna 2025 terveysvalvonnassa tehtiin kokonaisvaltainen työnjakouudistus valvontatyön resurssien tasaamiseksi sekä laadukkaan ja toimijoiden tasapuolisen valvonnan mahdollistamiseksi. Työnjakouudistusta kehitetään edelleen vuoden 2026 aikana.

Eläinlääkärien saatavuus kunnan- ja kaupungineläinlääkäreiden tehtäviin on valtakunnallisesti heikentynyt ja hoitajaresurssin tarve kasvanut. Siten lakisääteisten palvelujen saatavuuden turvaamiseksi eläinlääkintähuollon järjestämiseen, riittävään resursointiin, työjärjestelyihin ja työssä jaksamiseen sekä rekrytoitavien eläinlääkärien veto- ja pitovoimatekijöihin on panostettava tulevina vuosina. Vuonna 2024 neuvoteltiin uudet päivystyskorvaukset sekä paikallinen lisä kunnaneläinlääkäreiden palkkaan, näillä on ollut myönteinen vaikutus eläinlääkäreiden veto- ja pitovoimaa alueellamme.

Uusi eläinlääkintähuoltolaki tulee voimaan vuoden 2026 alusta. Eläinlääkintähuoltolain uudistuksen aiheuttamiin muutoksiin on valmistauduttu sitä mukaan, kun siihen liittyvät ohjeistukset ovat valmistuneet. Tarkoituksena on varmistaa lakisääteisten eläinlääkäripalveluiden ja sitä tukevien täydentävien palveluiden järjestämiset koko Pohjois-Karjalan maakunnassa.